

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

INTERNI RATING V BANKAH PO BASLU II

Ljubljana, september 2003

ALEKSANDAR IVANOVIĆ

KAZALO

UVOD	1
1 Primerjava bančnih standardov v okviru Basla I in Basla II	2
1.1 Basel I	2
1.1.1 Vsebinska predstavitev	2
1.1.2 Problemska analiza	3
1.2 Basel II	4
1.2.1 Vsebinska predstavitev	4
1.2.2 Razmere v Sloveniji v luči sprejetja novega baselskega kapitalnega sporazuma	5
2 Vsebinska predstavitev pristopa, temelječega na internem ratingu bank	6
2.1 Temelji pristopa, temelječega na internem ratingu bank	6
2.1.1 Splošni del	6
2.1.2 Notranji modeli tveganja	8
2.1.2.1 Splošne značilnosti	8
2.1.2.2 Vrednotenje notranjega modela tveganja	9
2.2 Cilji pristopa, temelječega na internem ratingu bank	9
2.3 Minimalne zahteve za uporabo pristopa, temelječega na internem ratingu bank	10
2.4 Osnovi pristop, temelječ na internem ratingu bank	11
2.5 Napredni pristop, temelječ na internem ratingu bank	12
2.6 Shema pristopa, temelječega na internem ratingu bank	13
2.7 Razvrstitev izpostavljenosti	14
2.7.1 Podjetniške izpostavljenosti	14
2.7.2 Državne izpostavljenosti	15
2.7.3 Bančne izpostavljenosti	15
2.7.4 Izpostavljenosti do prebivalstva	16
2.7.5 Izpostavljenost pri kapitalnih naložbah	17
2.7.6 Prilagoditev razpršenosti	17
2.8 Pravila pri izračunavanju kapitalnih zahtev pri različnih skupinah izpostavljenosti	18
2.8.1 Podjetniške, državne in bančne izpostavljenosti (skupni okvir)	18
2.8.2 Izpostavljenosti do prebivalstva	19
2.8.3 Izpostavljenost pri kapitalnih naložbah	19
3 Pomisleki pri uvajanju novih standardov	20
3.1 Kritike novih standardov	20
3.2 Stroški uvajanja novih standardov	22
4 Kvantitativna študija učinkov	25
4.1 Rezultati po skupinah držav	26
4.2 Rezultati po skupinah izpostavljenosti	27
4.2.1 Analiza rezultatov pri standardiziranem pristopu	30
4.2.2 Analiza rezultatov po osnovnem pristopu, temelječem na internem ratingu bank	30
4.2.3 Analiza naprednega pristopa, temelječega na internem ratingu bank	31
5 Banke v Sloveniji	31
5.1 Pravni okvir izračunavanja kapitalne ustreznosti v Sloveniji	31
5.2 Empirična študija odnosa slovenskih bank do baselskih standardov	33
6 Spremembe v slovenskem bančnem prostoru	35
6.1 Splošne ugotovitve	35
6.2 Spremembe v nadzoru	36

6.3	Pristop temelječ na internem ratingu.....	37
7	Razmere na področju baselskih standardov na področju Vzhodne in Srednje Evrope	38
7.1	Češka	39
7.2	Poljska	39
	SKLEP.....	39
	LITERATURA.....	41
	VIRI.....	42

SLOVARČEK SLOVENSКИH PREVODOV TUJIH IZRAZOV

Risk Weights - Utež za izračun tveganju prilagojene aktive

Loss Given Default - Izguba v primeru neplačila

Benchmark Risk Weights - Primerljiva utež, vezana na dano verjetnost neplačila, ki je preverjena za 50 % izgubo v primeru neplačila

Probability of Default - Verjetnost neplačila

Exposure at Default - Izpostavljenost ob neizpolnitvi obveznosti

Maturity - Preostala zapadlost posla

UVOD

Banke igrajo ključno vlogo v finančni infrastrukturi vsakega gospodarstva in zato je razumljivo, da je bančništvo visoko regulirana panoga. S pomočjo bančne regulative naj bi danes omogočali zdravo konkurenco med bankami, prek predpisov za minimalne kapitalske zahteve pa naj bi tudi dosegali njihovo disciplino.

Vrsta kriznih pojavov v mednarodnem bančništvu v zadnjih treh desetletjih, katerih posledice so se kazale kot likvidnostne krize posameznih bank in gospodarstev ter kot znižane možnosti za finančno sodelovanje, je skupaj z željo bank po mednarodni uskladitvi pravil za skrbno in varno poslovanje bank pripeljalo do današnjega stanja v bančni regulativi. Tako so pod okriljem Banke za mednarodne poravnave iz švicarskega Basla (BIS) ustanovili Baselski komite za bančni nadzor, katerega delovanje v mednarodnem prostoru se nanaša na dve področji delovanja, in sicer na večanje učinkovitosti nadzora nad mednarodno aktivnimi bankami in na postavljanje minimalnih standardov kapitalske ustreznosti bank.

Kapital, kot spremenljivka, ki izkazuje finančno zdravje in trdnost bank, pomembno vpliva na upravljanje v bankah in pa na njihovo konkurenčnost, kar je seveda predstavljalo pomemben argument v prid mednarodnemu usklajevanju na področju bančnih kapitalskih standardov.

Leta 1988 je Baselski komite za bančni nadzor sprejel kapitalski sporazum (Basel I, BIS I) v katerem je natančno definiral način ugotavljanja kapitalske ustreznosti bank. Glede na to, da je ta sporazum izkazoval številne pomanjkljivosti, so ga sproti dopolnjevali, vendar pa se je sčasoma izkazalo, da bo potrebno na tem področju izvesti korenite spremembe. Tako je nastal predlog Novega kapitalskega sporazuma (Basla II) v letu 1999, ki se ga vse do danes izpopolnjuje v skladu s preferencami bančne industrije, v veljavo pa naj bi stopil v letu 2007. Zanj je značilna zgradba, ki temelji na treh stebrih: minimalnih kapitalskih zahtevah, v okviru katerih bodo imele banke možnost izračunavanja kapitalske ustreznosti na dva načina: s pomočjo standardiziranega pristopa in s pomočjo pristopa, temelječega na internem ratingu v okviru katerega bosta bankam na voljo osnovni in napredni pristop, na regulativnem nadzoru in večji tržni disciplini.

Glede na to, da je na področju bančništva v sedanjem času veliko govora o koristih, ki bi jih prinesli novi, razvitejši pristopi pri določanju kapitalske ustreznosti, sem se odločil za študij teme internih ratingov v bankah v okviru Basla II.

Cilj mojega diplomskega dela je proučiti interne ratinge v bankah v okviru Basla II z vidika njihove vsebine, analizirati vpliv internih ratingov po Baslu II na bančno industrijo z vidika koristi in stroškov, ki jih le-ti nosijo s seboj, za banke v tujini in doma, določiti različne kritike, ki predstavljajo protiutež uvajanju internih ratingov v banke, ugotoviti njihov vpliv na spreminjanje struktur v bančnem sektorju doma in v tujini ter ugotoviti njihovo prisotnost

doma in v tujini. Na podlagi navedenega lahko določim namen moje diplomske naloge, ki je ugotoviti možnost implementacije internih ratingov v okviru Basla II v bankah z namenom doseči koristi, ki naj bi jih tak pristop nudil, doma in v tujini.

Postopek, ki ga bom v diplomski nalogi uporabljal, je analiza različnih dokumentov, ki se navezujejo na interne ratinge v okviru Basla II, analiza študij, ki se nanašajo na obravnavano področje in pa analiza različnih pravnih okvirov ter izhodišč.

V prvem poglavju bom navedel primerjavo bančnih standardov v okviru Basla I in Basla II, zatem bom navedel vsebinsko predstavitev pristopa, temelječega na internem ratingu, nato bom navedel pomisleke v zvezi z uvajanjem novih pravil, sledita dve poglavji, ki se nanašata na študiji trenutnega stanja in odnosa bank na področju novih pravil v tujini in doma, potem bom opisal razmere v slovenskem bančnem prostoru, sledi poglavje, ki se nanaša na področje bančništva v Vzhodni in Srednji Evropi, na koncu pa sledi še sklep.

1 Primerjava bančnih standardov v okviru Basla I in Basla II

1.1 Basel I

1.1.1 Vsebinska predstavitev

Poslanstvo Basla I naj bi bilo omogočanje trdnega in stabilnega mednarodnega bančništva z visoko stopnjo harmonizacije, kot tak pa naj bi spodbujal konkurenčno enakopravnost mednarodno aktivnih bank.

Pri pripravi sporazuma se je Komite posvetoval z organi Evropske skupnosti s ciljem, da bi se pravila, ki se uporabljajo v Evropski skupnosti, poenotila z Baselskimi. Na osnovi tega sta v letu 1989 nastali direktivi o kapitalu in solventnosti, katerih namen je bil poenotiti merila za kapitalsko ustreznost bank držav članic EU, s tem pa ustvariti pogoje, ki bi odločilno vplivali na oblikovanje enotnega evropskega finančnega trga.

Kapitalski sporazum je načeloma usmerjen k predpisovanju minimalnih kapitalskih zahtev za mednarodno aktivne banke v G-10¹ državah, vendar pa se je v letih po njegovi uveljavitvi povečala relativna kapitalska moč večine bank po svetu. Med prednosti kapitalskega sporazuma je potrebno uvrstiti tudi njegovo enostavnost oziroma relativno preprosto, lahko razumljivo regulativno strukturo, vsesplošno razširjenost, s tem pa tudi uporabo enakih

---

¹ To število vključuje banke držav članic Baselskega odbora za bančni nadzor, in je tako večje kot število članic G10 držav. Med teh trinajst držav vključujemo naslednje države: Belgija, Kanada, Francija, Nemčija, Italija, Japonska, Luksemburg, Nizozemska, Španija, Švedska, Švica, Velika Britanija, ZDA.

kapitalskih standardov po vsem svetu ter večjo disciplino pri kapitalnem upravljanju (Sušnik, 2001, str. 1).

Cilj Basla I je bil določiti najnižjo zahtevano raven kapitala za banke z mednarodnim poslovanjem oziroma oblikovanje kazalca kapitalne ustreznosti, ki pove koliko kapitala potrebuje banka za pokrivanje tveganj, ki izhajajo iz poslovanja banke, ter tako omogočiti mednarodno primerjavo kapitalne ustreznosti bank. Basel I se je osredotočil v glavnem na pokrivanje kreditnih tveganj. Kasneje so ga dopolnili zaradi dodatnih kapitalnih zahtev za tržna tveganja. Sporazum povezuje določanje kapitala banke z merjenjem tveganja v poslovanju banke, kar predstavlja pomemben napredek v primerjavi s prejšnjim delovanjem bank na tem področju, saj je večina bank po svetu pred tem merila kapitalno ustreznost z enostavnimi kapitalnimi količniki, ki so predstavljali primerjavo kapitala banke, izmerjenega po računovodski ali tržni vrednosti, s celotnimi sredstvi banke. Tako je dokument razdeljen na tri dele: opis sestavnih delov kapitala, tehtanje tveganj oziroma tveganju prilagojena aktiva in obravnava ciljnega standardnega razmerja med kapitalom in tehtano tvegano aktivo. Element tveganja je vključen s pomočjo standardiziranja tehtane tvegane aktive, kapital bank pa določen enotno, ne glede na različne računovodske standarde v posameznih državah.

1.1.2 Problemska analiza

Baselski sporazum je, ne glede na vse novosti, ki jih je predstavljal, postajal z leti predmet negativnih kritik s strani bančne industrije. Sporazum naj bi vplival negativno na učinkovitost bančnega poslovanja, kar naj bi zahtevalo velike konceptualne spremembe. Za spremembe se zalagajo predvsem velike države z veliko mednarodno delujočih bank, kot so ZDA in Velika Britanija.

Na področju bančništva je tako prišlo do naslednjih sklepov (očitkov):

- sporazum naj ne bi bil dovolj učinkovit za tveganja poslovanja mednarodno delujočih bank, saj v sklopu kreditnega tveganja zajema tudi operativno tveganje kar vodi do določenih izkrivljanj, vsaj na začetku pa tudi ni zajemal tržnih tveganj,
- sistem tehtanja tvegane aktive bank ne omogoča zadostnega razlikovanja med različnimi dolžniki bank in je zato slab približek dejanskega tveganja, ki ga prevzemajo banke,
- glede minimalnih kapitalnih zahtev za kreditna tveganja, sporazum vsebuje le osnovni pristop, kar po mnenju bank ni dovolj, zato zahtevajo, da se oblikujejo novi pristopi upravljanja s kreditnim tveganjem, ki naj bi bili naprednejši,
- 8% minimalni koeficient kapitalne ustreznosti naj bi bil arbitrarno določen,
- sistem tehtanja terjatev, ki se naslanja na ločevanje med OECD in ne-OECD državami, naj bi bil politično motiviran,
- sporazum se osredotoča na kvantitativno merjenje kapitalne ustreznosti in tako zanemara kvalitativni vidik, ki je zelo pomemben,

- zanemarjene so spodbude v obliki kapitalskih olajšav bankam z dobro razpršenim kreditnim portfeljem,
- ustvarjene so možnosti za kapitalsko arbitražo, ki zmanjšujejo učinkovitost kapitalskih pravil,
- sporazum naj bi vplival na skrčenje kreditne aktivnosti bank,
- konkurenčnost bank naj bi bila zmanjšana v primerjavi z drugimi finančnimi posredniki,
- v preveliki meri sporazum izhaja iz računovodskih podatkov in ne iz ocen tveganj.

Prisotnost različnih finančnih posrednikov na različnih trgih se je po uveljavitvi baselskega kapitalskega sporazuma spreminjala, kar bi lahko pripisali napredku informacijske tehnologije, finančnim inovacijam ter povečani konkurenci s strani tujih bank, namesto samemu sporazumu. Pogoji poslovanja bank iz različnih držav so v veliki meri odvisni tudi od nacionalnih računovodskih predpisov, stroškov kapitala in splošne varnostne mreže, kar pomeni, da je sporazum le delno vplival na izenačitev pogojev poslovanja bank. Tudi vpliva na sam dobiček ni mogoče empirično potrditi, saj predstavljajo regulatorne kapitalske zahteve le eno izmed determinant uspešnosti poslovanja (Capital requirements and bank behaviour, 1999, str. 44).

Navedene težave so vplivale na pripravo novega kapitalskega sporazuma, ki naj bi odpravil temeljne pomanjkljivosti prejšnjega.

1.2 Basel II

1.2.1 Vsebinska predstavitev

Januarja 2001 je bil zaradi že navedenih pomanjkljivosti prejšnjega, izdan Novi baselski kapitalski sporazum², katerega izvajanje pravil naj bi bilo odloženo na leto 2006. Temelji na treh stebrih, in sicer:

- **Minimalne kapitalske zahteve;** V okviru tega stebra bi se lahko določalo kreditno tveganje na različne načine: na podlagi standardiziranega pristopa (v okviru katerega se pojavi kot novost uporaba zunanjih kreditnih ocen), na podlagi osnovnega pristopa, temelječega na internem ratingu bank, in na podlagi naprednega pristopa, temelječega na internem ratingu bank. V okviru tega stebra bi se izračunavalo tudi operativna in tržna tveganja. Seveda se koeficient kapitalske ustreznosti določi na podlagi vseh upoštevanih tveganj.
- **Regulativni nadzor;** V okviru drugega stebra bi naj prišlo do premika od nefleksibilne regulative k procesnemu pristopu oziroma do premika od toge regulative k procesni usmerjenosti, ki je bolj prilagojena dinamičnim procesom na področju finančnih inovacij

---

² The New Basel Capital Accord (2001)

in tehnološkega procesa. Na osnovi uveljavitve novih pravil naj bi se razkorak med ekonomskim kapitalom, ki naj bi omejeval možnost propada banke, pri čemer je ta možnost subjektivno določena s strani lastnikov banke, namenjen pa je tudi financiranju aktivnosti banke, in regulatornim (določen na podlagi pravil) kapitalom zmanjšal, sčasoma pa naj bi regulatorni kapital celo presegel ekonomskega. Interna alokacija kapitala banke naj bi tako zagotovila dovolj kapitala za pokrivanje tveganj (Sušnik, 2001, str. 16). Nadzorniki naj bi bili torej odgovorni za preverjanje pravilnosti ocenjevanja tveganj s strani bank, to pa pomeni, da bi se morali osredotočiti na kvaliteto modelov za ocenjevanje tveganj in ocen tveganj (Karacadag&Taylor, 2000, str. 14). Nadzorniki bi v primeru, da bi ocenili, da banka potrebuje višji koeficient kapitalske ustreznosti (to je še posebej pomembno pri bankah velikega systemskega značaja), lahko določili dodatne kapitalske zahteve.

- **Tržna disciplina;** V okviru tretjega stebra naj bi se predvsem spodbujalo stabilnost in varnost finančnega sistema, kar naj bi se dosegalo z dodatnimi zahtevami po javni objavi podatkov o kapitalskih zahtevah, strukturi kapitala, kapitalski ustreznosti, merjenju in ocenjevanju tveganj,... s strani tržnih udeležencev.

V okviru sporazuma se mora uporabljati konsolidiran pristop v okviru bančne skupine in podkonsolidiran pristop na nižjih ravneh, saj se bo le na ta način zagotovila integriteta kapitala in odpravilo dvojno upoštevanje v bilancah bančne skupine.

Glede na to, da so se v zadnjem času bančne aktivnosti razširile tudi na druga področja finančnih aktivnosti, se mora novi sporazum nanašati tudi na te aktivnosti. V diverzificiranih finančnih skupinah pa naj bi se s strani nadzornikov uporabljala načela in tehnike, razvite s strani Skupnega foruma finančne konglomeracije.

V primeru bančnih investicij v zavarovalne podružnice in pri nekaterih pomembnih investicijah v poslovne subjekte naj bi se banke držale posebej za to predpisanih pravil.

Sporazum naj bi prišel v uporabo leta 2007, kar omogoča nacionalnim zakonodajnim organom postopen in pravočasen vnos pravil novega sporazuma v nacionalne pravne rede. Dolgoročno bo zaradi usklajenosti mednarodnih bančnih sistemov potrebno vnesti v nacionalne pravne rede vse tri stebre. V vmesnem času so dovoljena posamezna odstopanja, in sicer v skladu s prehodnimi določbami sporazuma.

1.2.2 Razmere v Sloveniji v luči sprejetja novega baselskega kapitalskega sporazuma

Aktualni razlogi za nujnost sprememb na področju kapitalske ureditve so za Slovenijo zlasti naslednji (Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, 2001, str. 71):

- sedanji sistem tehtanja naj ne bi zagotavljal zadostne diferenciacije med različnimi dolžniki bank in je zato slab približek ekonomskega tveganja, ki ga prevzemajo banke,

- prevelik poudarek na kvantitativnem merjenju kapitalske ustreznosti, medtem ko je zanemarljiv kvalitativni vidik, ki je zelo pomemben,
- premalo se upošteva nekreditna tveganja; tu je še posebej potrebno navesti operativno tveganje.

Posli listinjenja, kot instrument za kapitalsko arbitražo, izvedeni kreditni instrumenti in pa kapitalske arbitraže, pri katerih banka povečuje koncentracijo posojil slabše bonitete, pri nas zaenkrat še niso del bančno-finančne realnosti.

V Sloveniji so že izpolnjeni pogoji za izvajanje kapitalske regulative (Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, 2001, str. 72):

- Sistem oblikovanja rezervacij v bankah je uveljavljen in relativno rigorozen.
- Računovodska infrastruktura, razen v posameznih primerih, ne odstopa bistveno od mednarodno priznanih računovodskih standardov. Poudariti je potrebno, da se bo morala v prihodnosti hitro prilagajati razvoju v bančnem sektorju in napovedanim spremembam v mednarodni računovodski ureditvi.
- Slovenski bančni nadzor izpolnjuje večino temeljnih načel za učinkovit bančni nadzor.

Kapital v Sloveniji spremljamo na konsolidirani osnovi, definiran pa je na podlagi evropske direktive (89/299/EEC).

2 Vsebinska predstavitev pristopa, temelječega na internem ratingu bank

2.1 Temelji pristopa, temelječega na internem ratingu bank

2.1.1 Splošni del

Predvsem bolj sofisticirane banke naj bi za merjenje kapitalske ustreznosti uporabljale pristop temelječ na internem ratingu, ki po definiciji Baselskega komiteja za bančni nadzor predstavlja celovit indikator tveganja, ki se nanaša na posameznega bančnega komitenta. V rating sistem pa se po definiciji Komiteja vključuje konceptualno mero za izgubo, metodologijo za ocenjevanje tveganja in dodeljevanje ratingov, razčlenitev odgovornosti zaposlenih ter navedbo interne uporabe informacij, ki jih banke pridobijo v procesu ugotavljanja ratingov. Takšen pristop naj bi višino regulatornih kapitalskih zahtev bolj približal dejanskemu profilu tveganosti banke. Sofisticirane banke naj ne bi bile nujno največje banke, ampak banke, katerih interni sistemi izpolnjujejo minimalne kvalitativne in kvantitativne standarde, in za katere je značilna visoka stopnja diferenciacije kreditnega tveganja. Za merjenje tržnih tveganj iz postavk trgovanja, ki večinoma predstavljajo v bankah manj pomemben del poslovanja, banke že uporabljajo interne modele. Iz prakse je razvidno,

da so izgube bank zaradi slabih posojil in drugih oblik kreditnega tveganja, v preteklosti precej večje kot izgube iz naslova trgovanja (Sušnik, 2001, str. 33).

Pristop, temelječ na internem ratingu, naj bi bil zanimiv predvsem za tiste mednarodno aktivne banke, ki se ukvarjajo z zelo tveganimi posli. Ostale banke lahko uporabljajo tudi standardiziran pristop.

Pri razvoju pristopa, temelječega na internem ratingu, bank se je Baselski komite oprl na podatke pridobljene z ogledi in na podatke, do katerih je prišel na podlagi sodelovanja s komercialnimi bankami. Komite je tako razvil osnovni in napredni pristop, temelječ na internem ratingu, za izpostavljenosti bank do podjetij, držav in bank (obravnavava se jih na podoben način). Za področja izpostavljenosti do manjših komitentov, projektnega financiranja in kapitalskih deležev je namenjen le en pristop, temelječ na internem ratingu. V primeru, da bo banka hotela uporabljati pristop, temelječ na internem ratingu, ga bo morala uporabljati za vse izpostavljenosti.

Banke so v preteklosti skozi dolgo obdobje kategorizirale izpostavljenosti v široko kvalitativno določene razrede tveganja. Šele v zadnjih letih je na tem področju prišlo v bankah do napredka, in sicer v izboljševanju teh tradicionalnih, kvalitativno usmerjenih metod notranjega ocenjevanja, z vključevanjem kvantitativnih metod za določanje kreditnega tveganja. Na osnovi tega se za vsak razred izpostavljenosti na osnovi pristopa, temelječega na internem ratingu, da določiti okvir, ki je določen z različnimi dejavniki tveganja, na podlagi tega pa minimalne kapitalske zahteve. Na osnovi dejavnikov tveganja so v Komiteju mnenja, da sta za ocenjevanje tveganja primerni dve različni metodologiji. Veliko bank, med katerimi so tudi velike in izjemno pomembne banke, se v današnjem času srečuje z velikimi težavami pri ocenjevanju tveganj oziroma posameznih sestavnih dejavnikov celotnega tveganja. To povzroča težave tako nadzornikom kot samim bankam, saj je izjemno težko določiti ali so posamezne ocene pravilne ali ne (The Internal Ratings-Based Approach, 2001, str. 1).

Oba pristopa, temelječa na internem ratingu, bosta v primerjavi s standardiziranim pristopom bankam dajala kapitalske vzpodbude. Osnovni pristop naj bi bankam zagotovil 2-3 % znižanje tveganju prilagojene aktive, napredni pristop naj bi dovolil znižanje višine kapitala v višini največ 10 % primerjalno z osnovnim pristopom, seveda pod pogojem, da bo to omogočil obseg tveganj banke. Zniževanje naj bi bilo zamišljeno kot povprečna vrednost, saj se bo kapital bankam, ki sprejemajo visoka tveganja, povečal. Kot je bilo že prej omenjeno, bo po novem potrebno upoštevati tudi operativno tveganje. Višino tveganega kapitala, namenjenega pokrivanju kreditnih tveganj, bodo banke skušale znižati za več kot pa bo znašalo povečanje kapitala zaradi pokrivanja operativnih tveganj (Šturm, 2002, str. 60-61).

Verjetnost neplačila se bo v okviru obeh pristopov, temelječih na internem ratingu, pripisovala posameznim razredom in bo izražala povprečno verjetnost neplačila razreda. Pri ocenjevanju verjetnosti neplačila so bankam na razpolago trije pristopi: lastne ocene,

pridobljene na osnovi izkušenj, podatki ocenjevalnih agencij in statistični modeli. Ocenjene vrednosti predstavljajo enoletno verjetnost neplačila, vendar so pri izračunu teh vrednosti upoštevane tudi informacije, ki izražajo dogodke po obdobju enega leta (Stevčevska, 2002, str. 14).

2.1.2 Notranji modeli tveganja

2.1.2.1 Splošne značilnosti

Notranji modeli tveganja morajo po mnenju Baselskega komiteja ustrezati naslednjim predpostavkam:

- vsak notranji model mora biti konceptualno razumljiv, kar pomeni logičen in transparenten,
- model je potrebno dejansko uporabljati pri upravljanju s tveganji in njegov namen ne sme biti zgolj zadostitev zahtevam bančnih nadzornikov,
- model mora biti primerljiv z modeli drugih finančnih institucij, delno mora temeljiti na uporabi kvantitativnih metod,
- model je potrebno ovrednotiti empirično, kar pomeni, da morajo biti rezultati analiz modela predstavljeni v obliki, ki jo je mogoče testirati z uporabo ustreznih statističnih metod.

V praksi prihaja do problemov predvsem pri uporabi samih modelov, težavo pa predstavljajo tudi vhodni podatki, saj morajo biti primerno kakovostni. Pri nas omenjene probleme dopolnjujeta tudi majhno število komitentov in pa relativno kratke časovne vrste podatkov. Zaradi navedenega, ob upoštevanju različnih pristopov bank z vidika kvalitativnih ocen tveganj, prihaja do velikih raznolikosti med posameznimi bankami, kar je sicer dobro s strani konkurence in pa diverzifikacije razvoja, je pa tudi res, da to povzroča probleme nadzornikom pri njihovem objektivnem ocenjevanju različnih pristopov. Vidimo torej, da je skoraj nemogoče pričakovati uporabo poenotnih kvantitativnih metodologij (o poenotenju kvalitativnih metodologij seveda nikakor ni mogoče govoriti), kar zlasti velja za področje individualne kreditne analize, ki je zelo odvisna od trenutnega stanja v gospodarstvu, pravnega sistema, računovodskih standardov, odnosa banke do upravljanj s tveganji pa tudi od izkušenj v preteklosti. Poenotenja lahko ugotovimo le na področju analize kreditnega portfelja, saj precej bank uporablja metodologijo in programske izdelke, ki izvirajo iz nekaj bank in svetovalnih podjetij: CreditMetrics (JP Morgan), CreditPortfolioView (McKinsey), KMVa (KMV Corporation). Vse metodologije uporabljajo koncept verjetnosti neizpolnitve obveznosti oziroma verjetnosti prehoda med bonitetnimi skupinami, pri izračunavanjih pa uporabljajo prehodne matrike (Rogelj, 2002, str. 160).

2.1.2.2 Vrednotenje notranjega modela tveganja

Pri vrednotenju notranjih modelov določanja bonitet podjetij je potrebno upoštevati poleg kvantitativnih kriterijev tudi referenčne točke, ki omogočajo ocenitev banke v času, primerjavo s konkurenčnimi bankami in pa določitev občutljivosti banke na različne makroekonomske šoke in operativna tveganja. Kot najpomembnejše referenčne točke lahko navedemo predlog Baselskega kapitalskega sporazuma, ocene mednarodnih agencij in predpise bančnih oblasti. Notranji bančni model za upravljanje s tveganji naj bi bil tako definiran na čim večji matriki bančnih poslovnih dejavnosti in različnih vrst tveganj, upošteval pa naj bi tudi omejitve, ki izhajajo iz referenčnih točk (Rogelj, 2002, str. 173).

2.2 Cilji pristopa, temelječega na internem ratingu bank

Komite se je prepričal v koristnost pristopa temelječega na internem ratingu na osnovi dveh ciljev le-tega:

- notranji rating naj bi bil bolj natančen pri določanju tveganja v bankah in tako naj bi bolj natančno določali tudi kapital potreben za pokrivanje teh tveganj,
- primerno strukturiran pristop, temelječ na internem ratingu, naj bi spodbujal nadaljnji razvoj tehnik za upravljanje s tveganji; tukaj naj bi se upoštevalo načelo nenehnega razvoja in spreminjanja tehnik upravljanja s tveganji kot rezultat spreminjajočega se okolja.

Na osnovi doseganja navedenih ciljev naj bi s pomočjo tega pristopa dosegali in vzpodbujali enakost konkurenčnih razmer ter varnost in usklajenost finančnih sistemov v in med državami. Takšen pristop naj obenem ne bi vplival negativno na dosedanje že uveljavljene tehnike in znanja na področju upravljanja s tveganji (The Internal Ratings-Based Approach, 2001, str. 1).

Uporabo pristopov, temelječih na internih ratingih, bodo spodbudila sledeča dejstva (Rubin, 2002, str. 43):

- banke, ki bodo vlagale v izboljšave svojih sistemov za upravljanje s kreditnim tveganjem bodo nagrajene s strani trga; aktivno upravljanje s kreditnim portfeljem, boljše politike za določanje cen kreditov, bolj natančne alokacije kapitala in pa inovacije produktov in storitev bodo vplivali na večjo konkurenčnost bank,
- namesto dveh sistemov za merjenje tveganj bodo banke lahko uporabljale enega, in sicer za interno upravljanje s tveganji kot tudi za regulatorne namene,
- banke, ki bodo uporabljale pristop, temelječ na internem ratingu, bodo morale izpolnjevati številne pogoje, deležne pa bodo tudi preverjanj s strani nadzornih oblasti, kar pomeni, da si bodo lahko na tak način dvignile kredibilnost,

z uporabo pristopa, temelječega na internem ratingu, bodo banke dvignile raven transparentnosti svojega poslovanja, s tem pa tudi znižale raven informacijske asimetrije na finančnem trgu in stroške financiranja.

2.3 Minimalne zahteve za uporabo pristopa, temelječega na internem ratingu bank

Banka mora izpolnjevati naslednje minimalne zahteve, če se hoče kvalificirati za uporabo pristopa, temelječega na internem ratingu (Rogelj, 2002, str. 175):

- imeti mora sistem kreditnih bonitet, ki lahko komitente in posamezne izpostavljenosti uvrsti v skupine, ki izkazujejo podobno stopnjo kreditnega tveganja,
- razporeditev izpostavljenosti po bonitetnih skupinah mora biti takšna, da ne prihaja do pretirane koncentracije v posameznih skupinah,
- sistem kreditnih bonitet mora imeti vsaj 6 do 9 bonitetnih skupin za dobre terjatve in najmanj 2 bonitetni skupini za slabe terjatve,
- kreditno boniteto posameznega komitenta je potrebno določiti že pred samim nastankom izpostavljenosti, občasno pa jo je treba preveriti s strani neodvisnega oddelka znotraj banke ali pa s strani zunanje institucije,
- za nadzor nad vsemi vidiki pristopa, temelječega na internem ratingu, je odvisna bančna uprava; sem spada tudi proces določanja bonitet in verjetnosti neizpolnitev obveznosti, pogostosti in vsebine ustreznih poročil, dokumentacije o načinu določanja kreditnih bonitet in pa ocenjevanje kontrolnih mehanizmov,
- minimalni vhodni podatek za uporabo pristopa temelječega na internem ratingu je ocena verjetnosti neizpolnitve obveznosti v okviru enega leta za vsako kreditno boniteto,
- banke so dolžne zbirati in shranjevati podatke, ki se nanašajo na neizpolnitev obveznosti s strani komitentov, spremembe kreditnih bonitet, časovne vrste bonitet komitentov, podatke uporabljene pri določanju bonitet in ostale relevantne informacije v zvezi s komitenti.

Zahteve, ki jih mora posamezna banka izpolnjevati, so odvisne od tega, katerega od dveh pristopov, temelječih na internem ratingu, se banka odloči uporabljati. Kapitalske zahteve se določajo za pet kategorij, pri izračunu za vsako od kategorij pa je potrebno upoštevati potencialne različne vrednosti naslednjih parametrov: verjetnost neizpolnitve obveznosti (Probability of Default – PD), izguba v primeru neizpolnitve obveznosti (Loss Given Default – LGD), izpostavljenost ob neizpolnitvi obveznosti (Exposure at Default – EAD), seveda pa predstavlja pri izračunu relevanten dejavnik tudi preostala zapadlost posla (Maturity – M).

Po besedah Komiteja je zlasti pomembno določanje vrednosti verjetnosti neizpolnitve obveznosti za vse bonitetne skupine. Verjetnost neizpolnitve obveznosti za posamezno izpostavljenost predstavlja verjetnost neizpolnitve obveznosti v okviru enega leta za bonitetno skupino in kategorijo naložbe komitenta. Najmanjša vrednost verjetnosti za neizpolnitev obveznosti znaša 0,03 % (manjše vrednosti so možne le za izpostavljenosti do držav). Vrednosti kapitalskih zahtev se določijo na podlagi verjetnosti neizpolnitve obveznosti, do česar pride, če se ugotovi, da komitent ni zmožen v celoti poplačati svojih obveznosti do banke, če pride pri posamezni obveznosti komitenta do dogodka, kot je odpis terjatve,

formiranje posebnih rezervacij ali prisilne poravnave, pri tem pa banka pretrpi izgubo ali pa mora podaljšati rok plačila, če komitent zamuja s plačilom več kot 90 dni, ali pa če je komitent v stečajnem postopku ali pa uporablja druge podobne ukrepe, da bi se zaščitil pred upniki.

2.4 Osnovi pristop, temelječ na internem ratingu bank

Nekatere banke so zmožne določiti kvantitativne ocene, ki dejansko odražajo dobre približke dejanskemu tveganju enega najpomembnejših dejavnikov tveganja, tveganja neizpolnitve obveznosti s strani posojilojemalca. Tem bankam Komite priporoča uporabo osnovnega pristopa oziroma metodologije, pri katerem banke določijo tveganje neizpolnitve obveznosti kreditorejmalca same, ostale dejavnike tveganja pa določijo z uporabo standardiziranih regulativnih pravil. Ta pristop bodo lahko uporabljale banke, ki bodo zmožne izpolnjevati določene minimalne zahteve oziroma standarde v okviru njihovih notranjih rating sistemov, sistemov upravljanja s tveganji in pri ocenjevanju določenih dejavnikov tveganja.

Izgube v primeru neplačila bodo določili pri osnovnem pristopu regulatorji, razlikovale pa se bodo glede na podrejenost (50 % izguba v primeru neplačila za nadrejene terjatve, 75 % izguba v primeru neplačila za podrejene terjatve) in obstoj zavarovanj za izpostavljenost. Višina preostalih komponent bo pri tem pristopu standardizirana. Prilagojena izpostavljenost bo določena enako kot v standardiziranem pristopu, enaka pa bo nominalni vrednosti izpostavljenosti oziroma 75 % nominalne vrednosti v primeru neizkoriščenih obvez. Časa do dospelja ni potrebno posebno prilagajati, predvidevajo povprečno dospelost treh let za vse izpostavljenosti. Uteži za izračun tveganju prilagojene aktive bodo izražene kot zvezna funkcija verjetnosti neplačila in izgube v primeru neplačila, pri čemer imajo banke na razpolago dve enačbi izračuna uteži, upoštevale pa naj bi tisto, ki daje nižji rezultat. Zvezna funkcija za določanje višine uteži pomeni, da ima vsaka naložba specifično utež, ki se jo določi glede na verjetnost neplačila razreda in predpisano izgubo v primeru neplačila, to pa seveda pripomore k večji občutljivosti na dejansko tveganje (Stevčevska, 2002, str.14).

Enačbi:

$$RW = (LGD/50) \times BRW (PD)$$

$$RW = 12,5 \times LGD$$

RW – Utež za izračun tveganju prilagojene aktive (ang. Risk Weights – RW)

LGD – Izguba v primeru neplačila (ang. Loss Given Default - LGD)

BRW – Primerljiva utež, vezana na dano verjetnost neplačila, ki je preverjena za 50 % izgubo v primeru neplačila (ang. Benchmark Risk Weights - BRW)

PD – Verjetnost neplačila (Probability of Default – PD)

2.5 Napredni pristop, temelječ na internem ratingu bank

Bankam, ki bodo zmožne določati zanesljive ocene tudi drugih vrst dejavnikov tveganj, kot je izguba zaradi neizpolnitve obveznost kreditojemalca, izpostavljenost ob neizpolnitvi obveznosti, vpliv garancij in izvedenih finančnih instrumentov, pa Komite predlaga uporabo naprednega pristopa oziroma metodologije, temelječe na internem ratingu. Tem bankam bo tako dovoljeno in omogočeno uporabljati njihove notranje ocene. Pomembnost tega pristopa sloni predvsem na predpostavki, da takšen pristop omogoča dobro prilagoditev dejanskim razmeram dinamičnega okolja, po drugi strani pa se sklada s ciljem kontinuiranega razvoja tehnik in metod notranjega ocenjevanja tveganj. Banke, ki bodo hotele uporabljati napredni pristop, temelječ na internem ratingu, bodo morale izpolnjevati minimalne kvalitativne in kvantitativne standarde, nujne za uporabo osnovnega pristopa, poleg tega pa še določene standarde, ki bodo lastni določeni vrsti tveganja. Nujno je tudi dodati, da bodo morale banke, ko se bodo enkrat odločile za uporabo pristopa, temelječega na internem ratingu, ta pristop implementirati na celotno področje svojega poslovanja s posojili (The Internal Ratings-Based Approach, 2001, str. 1).

V primeru izpostavljenosti do podjetij, držav in bank bo napredni pristop omogočal uporabo lastnih ocen za večje število parametrov, kot je izguba v primeru neplačila in prilagojena izpostavljenost. Za vsako izpostavljenost se določata oba parametra, banke pa določijo omejeno število stopenj izgube v primeru neplačila. Banke bodo lahko začele uporabljati interne izračune ene od komponent takrat, ko bodo lahko zagotovile ustreznost teh izračunov, vendar pa je potrebno tukaj dodati, da bodo morale v določenem času preiti na napredni pristop tudi pri izračunu druge komponente. Na tej stopnji uporaba lastnih modelov še ni dovoljena, saj komite dvomi v ustreznost obstoječih modelov, problem naj bi predstavljale predvsem ocene korelacije neplačil med komitenti (Stevčevska, 2002, str. 15).

Spodbudo za uporabo naprednega pristopa predstavlja predvideno zmanjšanje zahtevane višine tveganega kapitala za največ 10 % v primerjavi z osnovnim pristopom. Pristop ne daje omejitev glede vrst poroštev, ki se kvalificirajo kot ustrezna za omejitev tveganj. Določene ugodnosti omogoča tudi na področju garancij in izvedenih finančnih instrumentov, kjer dodatne uteži ne bodo potrebne. Določitev verjetnosti neplačila in izgube v primeru neplačila za izpostavljenosti z garancijami in poroštvu je prepuščena banki (Stevčevska, 2002, str. 15).

Pričakovati je, da bo vse več bank sčasoma pričelo uporabljati pristop, temelječ na internem ratingu, namesto standardiziranega pristopa. Poleg tega je pričakovati tudi, da bo vse več bank pričelo uporabljati napredni pristop namesto osnovnega, pri čemer bodo seveda prisiljene izboljšati svoje tehnike upravljanja s tveganji. Sčasoma naj bi prišlo do sprememb tudi v samem pristopu, temelječem na internem ratingu, saj naj bi se pri samostojnem določanju bonitete dolžnikov s strani bank razvijali in prihajali v uporabo različni modeli za ugotavljanje kreditnega tveganja. Zelo pomembno je izpostaviti probleme, ki se s tem v zvezi lahko pojavijo, to pa so kvaliteta podatkov, ki bodo nastopali kot inputi takšnih modelov in pa

zmožnost oceniti kvaliteto takšnih modelov s strani bančnih nadzornikov in samih bank (The Internal Ratings-Based Approach, 2001, str. 2).

2.6 Shema pristopa, temelječega na internem ratingu bank

Delovanje pristopa, temelječega na internem ratingu, temelji na (The Internal Ratings-Based Approach, 2001, str. 4):

- klasifikaciji izpostavljenosti glede na vrsto izpostavljenosti,
- tveganju, ki se ga določi za vsak razred izpostavljenosti, ki ga banka določi z uporabo standardiziranih parametrov ali z uporabo notranjih ocen; sestavni deli tveganja vključujejo mero za tveganje neizpolnitve obveznosti kreditojemalca, mero za izgubo zaradi neizpolnitve obveznosti kreditojemalca, mero zaradi izgube, ki je odvisna od bančne izpostavljenosti kreditojemalcu v času neizpolnitve obveznosti in je znana kot izpostavljenost ob neizpolnitvi obveznosti, mero za dejansko dospelost, ki bolj poudarja pogodbeno dospelost kot ekonomsko dospelost izpostavljenosti (glede tega obstaja precej pripomb),
- izpolnjevanju minimalnih standardov in dobri bančni praksi,
- določitvi uteži tehtanja tvegane aktive,
- odobritvi za uporabo s strani nadzornikov, saj je potrebno nadzornike oskrbeti s podatki o izpostavljenostih in ocenah statistik izgube, povezane s temi izpostavljenostmi, poleg tega pa mora vsaka posamezna vrsta izpostavljenosti zadostiti določenim minimalnim zahtevam.

Tako se pri določitvi ratingov v bankah sprva navede in upošteva faktorje, ki jih je potrebno upoštevati pri rangiranju. Najpomembnejši faktorji so: finančna analiza, industrijska analiza, kvaliteta finančnih podatkov, analitična orodja in modeli, zunanji ratingi, velikost oziroma vrednost podjetij, management in pogoji kreditiranja. Določiti je potrebno tudi kriterije za rangiranje: pisne oziroma formalne elemente, subjektivne oziroma neformalne elemente ter presoja ocenjevalca. Za tem se določi izhodiščni rating, kjer je potrebno upoštevati odnos s komitentom, pomembno vlogo ima tu kreditni referent. Na osnovi procesa odobritve posojila se določi končni rating oziroma oceno tveganosti (Range of practice, 2000, str. 11).

Vedeti je potrebno, da se elementi internih sistemov za razvrščanje in njihovo delovanje med bankami lahko razlikujejo. Po eni strani so razlog za kaj takega različne kreditne kulture in izkušnje iz preteklosti posameznih bank, po drugi pa je potrebno upoštevati, da interni sistemi v bankah vsebujejo različno kombinacijo kvalitativnih in kvantitativnih faktorjev tveganja, tehtanih z različnimi utežmi glede na njihovo pomembnost. Tako nekatere banke uporabljajo enodimenzionalni rating sistem, kjer se ugotavlja le kreditna kvaliteta komitentov, druge pa večdimenzionalni sistem, kjer se ocenjuje tudi kvaliteta vsakega posameznega elementa terjatve (Range of practice, 2000, str. 17).

2.7 Razvrstitev izpostavljenosti

Banke glede na določene lastnosti posojilojemalcev oziroma izpostavljenosti le-te razvrščajo v skupine. Posamezni faktorji tveganja so pri različnih vrstah posojilojemalcev različni, pa tudi različno vplivni, kar pomeni, da mora biti pristop, temelječ na internem ratingu, občutljiv za takšne razlike, ker je le tako mogoče dovolj natančno določiti kapitalske zahteve za pokrivanje tveganj, ki jim je kapital namenjen. Izpostavljenosti zaradi kreditnega tveganja v bančni knjigi na osnovi navedenega (lastnosti tveganja) uvrščajo banke v pet temeljnih razredov (The New Basel Capital Accord, The First Pillar-Minimum Capital Requirements, 2003, str. 39):

- podjetniške izpostavljenosti (znotraj razreda je poleg osnovnega določenih še pet podrazredov),
- bančne izpostavljenosti (znotraj razreda so določeni trije posebni razredi),
- državne izpostavljenosti,
- izpostavljenosti do prebivalstva,
- izpostavljenosti pri kapitalskih naložbah.

V primeru, da kakšna od izpostavljenosti ne ustreza povsem kriterijem za uvrstitev v enega od razredov, se izpostavljenost vseeno uvrsti v enega od razredov, saj se je le na tak način mogoče izogniti kapitalski arbitraži s strani bank, ki bi se s takim početjem odmaknile od zahtevane ravni regulatornega kapitala. Dodati pa je potrebno tudi to, da se lahko znotraj posameznega razreda, posamezne postavke različno obravnava.

Navedena razvrstitev je konsistentna z uveljavljeno bančno prakso, navkljub temu pa posamezne banke uporabljajo različne definicije pri določanju izpostavljenosti v svojih internih sistemih. Komite od teh bank ne bo zahteval spremembe njihovih notranjih načinov delovanja na tem področju, bo pa zahteval, da prilagodijo svojim izpostavljenostim metode, s katerimi se bo zanesljivo določalo zahtevane ravni kapitala, pri čemer bo potrebno s strani bank dokazati primernost njihovih metodologij nadzornikom.

2.7.1 Podjetniške izpostavljenosti

V standardih je podjetniška izpostavljenost določena kot dolžniška obveznost s strani korporacij, kamor uvrščajo velika, srednja in mala podjetja, pa tudi določene javne subjekte, ki jih ni moč uvrstiti med državne izpostavljenosti, pri čemer bo bankam dovoljeno, da ločujejo med izpostavljenostmi srednjim in velikim podjetjem, družabništev in pa podjetij v solastništvu.

Znotraj razreda podjetniških izpostavljenosti ločimo pet posebnih podrazredov, ki so ločeno obravnavani in imajo določene skupne značilnosti. Posojilojemalci, ki so uvrščeni v teh pet podrazredov, so subjekti, ki so ustanovljeni z namenom financiranja in/ali upravljanja s fizičnimi dobrinami in nimajo nobenih drugih možnosti prihodka razen prihodka, ki ga bodo

dobili z dejavnostjo, katera se bo financirala s strani banke, ki s financiranjem dobi možnost znatnega nadzora nad posojilojemalcem. Omenjene podrazrede predstavljajo naslednje vrste financiranja (The New Basel Capital Accord, The First Pillar-Minimum Capital Requirements, 2003, str. 39):

- projektno financiranje; namenjeno je financiranju velikih in dragih projektov različnih vrst, to so lahko čisto novi projekti, lahko pa so projekti, ki predstavljajo nadgradnjo oziroma obnovo že obstoječih, njihovi prihodki pa predstavljajo bankam vir povračila posojila oziroma zavarovanje za izpostavljenosti,
- financiranje namenjeno nakupu opredmetenih sredstev (ladij, letal, itd.) katerih prihodki predstavljajo vir za vračilo posojila,
- financiranje, namenjeno nakupu blagovnih rezerv, inventarja in surovin; dohodek za pokrivanje teh izpostavljenosti s strani posojilojemalca se ustvarja v samem poslovnem procesu oziroma pri nadaljnji prodaji v katero je vložen del sredstev, katerih financiranje poteka s strani banke,
- financiranje nepremičnin, ki ustvarjajo dohodek (poslovne stavbe, skladišča, hoteli, itd.); osnova za pokrivanje teh izpostavljenosti predstavlja prihodek, ki ga te vrste nepremičnine ustvarjajo,
- financiranje visoko tveganih nepremičnin, namenjenih trgovini; osnova za pokrivanje teh izpostavljenosti predstavlja prihodek, ki ga te vrste nepremičnin ustvarjajo.

2.7.2 Državne izpostavljenosti

V razred državnih izpostavljenosti spadajo izpostavljenosti, ki se jih uvršča med državne v okviru standardiziranega pristopa. Sem štejemo države in njihove centralne banke, subjekte javnega značaja, ki spadajo med državne izpostavljenosti v okviru standardiziranega pristopa, multilateralne razvojne banke, ki zadoščajo kriteriju 0% uteži za tehtanje tveganja v okviru standardiziranega pristopa, Banko za mednarodne poravnave, Mednarodni denarni sklad, Evropsko centralno banko in Evropsko skupnost (The New Basel Capital Accord, The First Pillar-Minimum Capital Requirements, 2003, str. 41).

2.7.3 Bančne izpostavljenosti

V razred bančnih izpostavljenosti spadajo banke in ostala podjetja, ki so predmet nadzora bančnih oblasti. Sem prav tako spadajo terjatve do domačih subjektov javnega značaja, ki se jih obravnava kot terjatve do bank v okviru standardiziranega pristopa in pa multilateralne razvojne banke, ki ne zadoščajo kriteriju 0% uteži za tehtanje tveganja v okviru standardiziranega pristopa (The New Basel Capital Accord, The First Pillar-Minimum Capital Requirements, 2003, str. 41).

2.7.4 Izpostavljenosti do prebivalstva

Izpostavljenost je opredeljena kot izpostavljenost do prebivalstva, če ustreza naslednjim kriterijem (The New Basel Capital Accord, The First Pillar-Minimum Capital Requirements, 2003, str. 43):

1. Narava posojilojemalca ali pa nizka vrednost individualne izpostavljenosti:
  - izpostavljenosti posameznim fizičnim osebam (kreditne kartice, študentsko posojilo, posojila za nakup avtomobila, itd.),
  - hipotekarni krediti rezidentom,
  - poslovna posojila manjšim podjetjem v vrednosti do milijona evrov,
  - bančne oblasti naj bi omogočale posameznim bankam določeno fleksibilnost pri delovanju v praksi, kar pomeni, da naj bi bankam ne bilo treba razvijati novih dragih informacijskih sistemov, ki bi jih uporabljali za določanje izpostavljenosti samo za to, da bi bilo določanje tveganja posameznih subjektov popolnoma usklajeno.
2. Veliko število izpostavljenosti; to pomeni, da je posamezna izpostavljenost del velikega števila posameznih izpostavljenosti, ki jih banka obravnava na agregirani ravni. Bančni nadzor mora določiti število izpostavljenosti, ki se jih kot agregirane obravnava kot izpostavljenost do prebivalstva. V primeru majhnih podjetij se izpostavljenosti v višini do enega milijona evrov obravnava kot izpostavljenost do prebivalstva, če posamezna banka v nekem obdobju obravnava v okviru svojega upravljanja s tveganji to podjetje kot izpostavljenost do prebivalstva. Poleg tega banka ne sme obravnavati tega podjetja ločeno od ostalih izpostavljenosti, v smislu obravnavanja v okviru podjetniških izpostavljenosti, temveč ga mora obravnavati kot del agregiranih izpostavljenosti s podobnimi lastnostmi kar se tiče tveganja, in tako določiti oceno tveganja. Opozoriti je potrebno, da lahko banka v posameznih primerih obravnava določeno izpostavljenost do prebivalstva individualno na posameznih stopnjah procesa upravljanja s tveganji.

Znotraj razreda izpostavljenosti do prebivalstva ločimo tri posebne podrazrede, ki so ločeno obravnavani in imajo določene skupne značilnosti:

- izpostavljenosti, ki nastanejo na podlagi odprtih kreditnih linij (takšen kredit se lahko izkoristi ali pa tudi ne, obstaja tudi možnost, da se posojilojemalec zadolži tudi po tem, ko je že pričel odplačevati glavnico že vzetega posojila prebivalstvu); takšna posojila so na voljo posameznikom, izpostavljenosti pa ne smejo presegati znesek sto tisoč evrov. Banke morajo zbirati potrebne podatke za določanje in analizo spremenljivosti stopenj izgub, bančne oblasti pa nadzorovati delovanje bank v okviru podrazreda izpostavljenosti v smislu izpolnjevanja kriterijev za uvrstitev v določen podrazred izpostavljenosti in določanja sredstev za pokrivanje potencialnih izgub,
- izpostavljenosti, ki so zavarovane z lastnino rezidentov,
- ostale izpostavljenosti prebivalstvu.

2.7.5 Izpostavljenost pri kapitalskih naložbah

Izpostavljenost pri kapitalskih naložbah je opredeljena na osnovi ekonomske vsebine naložbe. To pomeni, da so lahko takšne naložbe neposrednega ali posrednega značaja (izvedeni finančni instrumenti, deleži v podjetjih, ki se ukvarjajo v glavnem z naložbeno dejavnostjo) s pravico glasovanja, ali pa tudi brez te pravice, v sredstvih in dohodku podjetij, ki se ukvarjajo z ustvarjanjem dobička. Na tem mestu je potrebno izpostaviti tudi finančne institucije, ki so določene z novimi standardi. Med izpostavljenosti pri kapitalskih naložbah lahko uvrstimo naložbe, ki ustrezajo naslednjim kriterijem (The New Basel Capital Accord, The First Pillar-Minimum Capital Requirements, 2003, str. 43):

- naložena sredstva je mogoče dobiti nazaj samo s prodajo sredstev pridobljenih z naložbo, s prodajo pravic pridobljenih z naložbo ali pa likvidacijo podjetja, ki je izdalo finančni inštrument,
- v okviru izpostavljenosti ni s strani izdajatelja finančnega inštrumenta nobenih obveznosti,
- naložba predstavlja rezidualno terjatev do sredstev ali dohodka izdajatelja finančnega instrumenta.

Dodatno se uvršča med izpostavljenosti pri kapitalskih naložbah tudi nekatere finančne instrumente, ki ustrezajo določenim posebnim pogojem (glede kapitalske strukture in glede obveznosti s strani izdajatelja finančnega instrumenta). Tukaj je potrebno omeniti pomembno vlogo bančnih oblasti pri presoji uvrstitve.

2.7.6 Prilagoditev razpršenosti

Minimalne kapitalske zahteve naj ne bi bile odvisne le od značilnosti posamezne izpostavljenosti, ampak tudi od značilnosti drugih izpostavljenosti banke. Koncentracija bančnih izpostavljenosti do določenega kreditjemalca ali do skupine povezanih posojilojemalcev predstavlja za banko veliko tveganje. Ta faktor tveganja naj bi se tako vnašalo v pristop, temelječ na internem ratingu, s pomočjo nadzorstvene kapitalske prilagoditve, in sicer za vse izpostavljenosti razen za tiste iz portfelja prebivalstva. Ta postopek ne upošteva industrijskih, geografskih ali drugih oblik kreditnega tveganja. Prilagoditev razpršenosti (ang. Granularity adjustment) se upošteva pri tveganju prilagojeni aktivni na konsolidirani osnovi. Banke bodo izračunavale stopnjo razpršenosti glede na standardni referenčni portfelj in rezultatu primerno opravljale prilagoditve tveganju prilagojene aktive navzdol oziroma navzgor (Rogelj, 2003, str. 106).

2.8 Pravila pri izračunavanju kapitalskih zahtev pri različnih skupinah izpostavljenosti

2.8.1 Podjetniške, državne in bančne izpostavljenosti (skupni okvir)

Rating sistem mora vsebovati dve različni in ločeni dimenziji: oceno tveganja neizpolnitve obveznosti posojilojemalca in dejavnike lastne določeni transakciji. Prvo dimenzijo se določi tako, da se upošteva vse izpostavljenosti v zvezi z določenim posojilojemalcem, ne glede na razlike v vsebini vsake posamezne izpostavljenosti, nato pa se mu določi boniteto (pri tem obstajata dve izjemi, ki sta povezani z obliko deželnega tveganja in zavarovanji). Druga dimenzija pa mora odražati dejavnike, lastne določeni transakciji, kot so podrejenost, nadrejenost, vrsta produkta itd. (The New Basel Capital Accord, The First Pillar-Minimum Capital Requirements, 2003, str. 70).

Okvir za podjetniške, državne in bančne izpostavljenosti je utemeljen na ocenah bistvenih sestavin tveganj. Komite, glede na različne zmožnosti bank izpolnjevanja določenih zahtev, predlaga za ta okvir osnovni in napredni pristop, temelječ na internem ratingu. Če upoštevam že prej zapisano, lahko rečem, da bodo pri osnovnem pristopu vrednosti izgub zaradi neizpolnitve obveznosti določene s strani bančnih nadzornikov. Tiste izpostavljenosti, ki ne bodo zavarovane z ustrezno obliko poroštva, bodo imele določeno izgubo zaradi neizpolnitve obveznosti, ki jo bodo določali nadzorniki, višina pa bo odvisna od nadrejenosti oziroma podrejenosti posla. Pri izpostavljenostih, ki bodo imele določeno obliko poroštva kot sredstvo zavarovanja, bodo uporabili zmanjševanje kreditnega tveganja ob upoštevanju določenih posebnosti. Pri naprednem pristopu, temelječem na internem ratingu, bodo imele banke možnost ocenjevanja izgub zaradi neizpolnitve obveznosti ob upoštevanju dodatnih zahtev. Poroštva pri tem pristopu niso omejena (Rogelj, 2003, str. 97-98).

Banke morajo izpostavljenosti uvrščati v razrede, ki naj ne bi bili preveč zapolnjeni, kar pomeni, da je potrebno imeti več razredov, v primeru obravnavanih izpostavljenosti znaša to število 8 razredov. Nadzorne oblasti imajo pravico od bank zahtevati, da to število povečajo (The New Basel Capital Accord, The First Pillar-Minimum Capital Requirements, 2003, str. 71).

Pri garancijah in izvedenih finančnih inštrumentih sta na voljo oba pristopa, temelječa na internem ratingu.

Uteži tveganj so izražene kot nepretrgana krivulja verjetnosti neizpolnitve obveznosti posojilojemalca, izgube v primeru neizpolnitve obveznosti, v nekaterih primerih pa tudi preostale zapadlosti posla. Tveganju prilagojena aktiva je rezultat uteži tveganj in bonitet.

Dospelost je pomembna pri kreditnem tveganju, in jo je zato potrebno upoštevati tudi pri pristopu, temelječem na internem ratingu. Takšen pristop naj bi bil skladen s ciljem povečane

občutljivosti za tveganja, predvsem pri postopanju z razlikami v dospelosti, do katerih prihaja zaradi načinov zmanjševanja kreditnih tveganj. Pri razvijanju uravnoteženega pristopa glede dospelosti, se mora vzpostaviti ravnovesje med natančnostjo in kompleksnostjo na eni strani, in možnostjo pojava nehotenih posledic na trgih posojil na drugi strani. Komite je v ta namen razvil določene načine postopanja za osnovni in napredne pristope, ki tako predstavljajo različne točke pri vzpostavljanju ravnovesja med povečano občutljivostjo za tveganja na eni strani, in možnostjo pojava neželenih stranskih učinkov na drugi strani. Komite tako glede naprednega pristopa predlaga vključitev dospelostne prilagoditve (Rogelj, 2003, str. 98-101).

2.8.2 Izpostavljenosti do prebivalstva

Baselski komite je glede določanja bonitet za prebivalstvo predložil poseben notranji pristop, ki se razlikuje od tistega, ki velja za podjetniška posojila, razlikuje pa se glede na inpute, strukturo kreditnega tveganja in minimalne zahteve. Pomembna razlika med podjetniškimi portfelji in portfelji prebivalstva je v tem, kako banke diferencirajo tveganja. Pri izpostavljenostih do prebivalstva je uporaba fiksne bonitetne skale pa tudi določitev bonitete posojilojemalca manj pogosta. Banke tako na osnovi posojilojemalca, produkta ali drugih značilnosti portfelj segmentirajo na dele, ki jih sestavljajo izpostavljenosti s podobnimi značilnostmi tveganja. Glede na ugotovitve bank sta predlagana dva načina za ocenjevanje sestavnih delov tveganja za izpostavljenosti do prebivalstva. Po prvem načinu naj bi banke ločeno ocenile verjetnost neizpolnitve obveznosti s strani posojilojemalca in izgubo v primeru neizpolnitve obveznosti, ki je povezana z vsakim segmentom posebej. Po drugem načinu naj bi se bankam omogočilo, da ocenijo pričakovano izgubo (Expected Loss EL) kot zmnožek verjetnosti neizpolnitve obveznosti s strani posojilojemalca in izgube v primeru neizpolnitve obveznosti, ki je določena za vsak segment tveganja, ne da bi ločeno določevali obe verjetnosti. Uteži tveganja so funkcija obeh verjetnosti. Kot odločilni vidik izpostavljenosti do prebivalstva, je potrebno izpostaviti segmentacijo tveganj, ki predstavlja osnovo za izračunavanje kapitalskih ustreznosti (Rogelj, 2003, str. 101-104).

2.8.3 Izpostavljenost pri kapitalskih naložbah

V primeru kapitalskih naložb je komite razvil dva pristopa h kapitalskim zahtevam. Osnovo za prvega predstavlja razmerje med verjetnostjo za neizpolnitev obveznosti s strani posojilojemalca in izgubo ob neizpolnitvi obveznosti. Drugi je zasnovan na tržnem tveganju. Izbira pristopa v okviru pristopa, temelječega na internem ratingu, naj bi bila odvisna od narave družb in primernosti določene metode pri teh družbah. Upoštevati je potrebno tudi (Rogelj, 2003, str. 105):

- sedanje tržne navade,
- stimulacije k dopolnjenemu standardiziranemu pristopu in pristopu temelječemu na internem ratingu za podjetniške izpostavljenosti,

- medsebojno vplivanje medsebojne kapitalske povezanosti v tržni knjigi,
- razširjenost statusnih določil glede kapitalskih naložb.

3 Pomisleki pri uvajanju novih standardov

3.1 Kritike novih standardov

Mnenja o potrebnosti kapitalske regulative niso poenotena, saj so nekateri mnenja, da bi se kapitalske zahteve morale postavljati s strani trga, ker naj bi bila predpisana regulativa neučinkovita in naj ne bi odražala dejanskih potreb po kapitalu za posamezne institucije, drugi pa zopet mislijo drugače. Vedeti moramo, da so uveljavljena pravila plod različnih interesov, izkušenj, dogovarjanj, kompromisov in različnih razumevanj ter kultur tistih, ki ta pravila sprejemajo. Neko pravilo je tako lahko za posamezno banko povsem neustrezno. Po drugi strani pa velik problem predstavlja dejstvo, da so postopki sprejemanja pravil dolgotrajni (Stevčevska, 2002, str. 25).

Glede na to, da so postopki sprejemanja pravil dolgotrajni postopki, ki so plod številnih pogajanj in kompromisov, lahko uvidimo, kar potrjujejo tudi izkušnje bančne industrije, da ti standardi ne morejo v celoti spremljati dogajanj na trgu, pa tudi realnih potreb bank ne morejo odlikavati. Poleg tega izhajajo omejitve kvantitativne narave tudi iz definicije regulatorno določenega kapitala (Glogovšek, Beloglavec, 2002, str. 76).

Ne glede na privlačnost ideje o novih metodologijah za izračunavanje kapitalske ustreznosti v bankah, ki bi odražale dejansko tveganje, pa se pojavlja v praksi kar nekaj ostrih kritik zoper nove pristope. Kritike se nanašajo na primernost statističnih metod ter na finančne in ekonomske analize možnih posledic praktične implementacije. Najpogosteje se izpostavljajo naslednje kritike (Barle, Žunič, 2002, str. 115):

- Komite predlaga, da se kapital banke določa s pomočjo enega samega agregiranega števila, po čemer bi lahko sklepali, da je možno tveganost celotne banke določiti s pomočjo ene same številke. Lahko bi rekli, da je po tej logiki mogoče določiti tveganost tudi velikega mednarodno delujočega podjetja z eno samo številko. Nedavni dogodki oziroma veliki računovodski škandali (Enron, Worldcom itd.) pa dokazujejo, da se v posameznih primerih ni mogoče zanesti na podatke, ki jih revidirajo celo najbolj znana svetovna revizorska podjetja, to pa pomeni, da bo za mere tveganj izredno težko vpeljati ustrezne mehanizme revidiranja in dokazati pravilnost uporabljenih modelov,
- novi standardi so še vedno zasnovani na konceptu regulatornega kapitala, katerega relevantnost kot učinkovitega podpornika finančne stabilnosti je vprašljiva.
- Baselski sporazum ne uporablja novejših, že uveljavljenih statističnih in matematičnih metod, ki bi lahko izboljšale modeliranje kreditnega tveganja, ampak je zasnovan v veliki meri na zmožnosti statističnih modelov, da učinkovito merijo tveganja. Vedeti moramo,

da se standardi spreminjajo v obdobju približno enega desetletja, kar pomeni, da lahko pride do velikega zaostanka pri uporabi sodobnih metod med Baslom II in Baslom III,

- novi standardi zanemarjajo nekatere vrste tveganj (sem spada npr. likvidnostno tveganje) in ignorirajo posebne rezervacije, kot pomemben instrument upravljanja kreditnih tveganj v bankah, ki imajo nekatere značilnosti kapitala.

Zaradi blažitve kreditnega tveganja bi moral Komite postaviti tudi standardne vrednosti za razločljive tipe zavarovanj. Ta standardna diskontiranja vrednosti zaščitnih instrumentov bi lahko uporabili tudi pri pristopu, temelječem na internem ratingu. Znotraj pristopa, temelječega na internem ratingu, pa bi banka morala biti sposobna uporabljati interne ocene vrednosti zavarovanj in standardnih prilagoditev, ki izhajajo iz zakonodajnega okvira (Zavodnik, 2000, str. 38).

Največje kritike novih standardov pa predstavljajo majhne in srednje velike evropske banke, ki pravijo, da naj bi pravila ustrezala le večjim bankam, medtem ko naj bi bila za njih neprimerna. Pravila naj bi vzpostavila večjo občutljivost za tveganja, vendar pa je potrebno vedeti, da isti model ni primeren za banke različnih velikosti. V manjših in srednje velikih bankah trdijo, da naj bi bile uteži za kredite neinvesticijskih razredov, kamor sodi večina srednjih in manjših podjetij, ki so najpomembnejši komitenti teh bank, previsoke, kar pomeni, da bodo kapitalske zahteve za te banke zelo obremenjujoče. Večjim bankam to ne predstavlja prevelike težave, saj lahko izkoriščajo kapitalske ugodnosti pri kreditiranju komitentov iz investicijskih razredov. Glede na navedeno kritiko lahko pričakujemo, da bo pred uveljavitvijo novih standardov prišlo do določenih popravkov obstoječega predloga. Neizenačen položaj različno velikih bank bi lahko pripeljal do položaja, pri katerem bi prišlo do izrinjanja majhnih bank s tistih področij, ki bodo bistveno različno obravnavana v različnih pristopih. Večje banke bodo lahko zaradi nižjih regulatornih zahtev za naprednejše pristope storitve lahko ponujale po bistveno nižjih cenah, obenem pa dosegle višjo donosnost kapitala v nasprotju z manjšimi bankami, ki ne bodo zadostovale minimalnim pogojem za uvedbo naprednejših pristopov za izračunavanje kapitalskih ustreznosti. Zaradi omenjenih težav je pričakovati, da bo v bančni industriji prihajalo do številnih združenj. Novi standardi naj bi velikim bankam prinesli presežni kapital, ki ga bodo lahko vlagali v prevzeme drugih bank, lahko pa ga bodo izplačevali lastnikom v obliki dividend. Velike banke naj bi po novih pravilih prihranile med 20 in 30 % regulativnega kapitala, medtem ko naj bi se ta raven za majhne in srednje banke celo občutno povečala (Stevčevska, 2002, str. 29).

V okviru pristopa, temelječega na internem ratingu, bankam velik problem predstavljajo visoki fiksni stroški, ki so povezani z razvojem ustreznih tehnologij za uporabo novih pristopov, kar bo najverjetneje tem bankam onemogočilo uvajanje novih pristopov. Te banke zato zahtevajo prilagoditev pravil oziroma uvajanje različnih pravil za različno velike banke. Značilnost teh bank je, da zagotavljajo finančna sredstva srednjim in manjšim podjetjem, kar pomeni, da bi ogrožitev njihovega obstoja lahko imela daljnosežne negativne posledice na celotno gospodarstvo.

Interni sistemi za določanje tveganj morajo dopuščati tudi testiranje za nazaj, saj lahko le tako dobimo pomembno informacijo o njihovi pravilnosti in natančnosti. Kvalitativne ocene tveganj bi bilo potrebno tudi okvantificirati in jih na ta način narediti primerljive med bankami. Skala tveganja mora zato biti pravilno povezana s konceptom določljive potencialne izgube, temelječim na historičnih podatkih ter verjetnostnih analizah za prihodnost (Rubin, 2001, str. 34).

S strani bančne industrije se pojavljajo tudi številne kritike na račun preobsežnih dosedanjih popravkov.

3.2 Stroški uvajanja novih standardov

Banke se že lotevajo analize stroškov in prihrankov, ki bo pokazala, ali se jim glede na pričakovano velikost kapitalskih zahtev izplača investirati v razvoj razvitih pristopov (sem spadajo zlasti visoke investicije v napredni pristop, temelječ na internem ratingu). Velik strošek pri investicijah predstavlja vlaganje v informacijsko tehnologijo, kar mora biti predmet zelo podrobnega proučevanja zlasti s strani bank s hčerami in podružnicami v drugih državah, saj bodo morale takšne banke poenotiti izbrani pristop za izračunavanje potrebnega kapitala za kreditno in operativno tveganje na ravni celotne skupine. Ob analizi prihrankov zaradi potencialno nižjih kapitalskih zahtev je nujno potrebno upoštevati tudi naslednja dejstva (Stevčevska, 2002, str. 30):

- ugotovljena raven ekonomskega in regulatornega kapitala bo rezultat enega procesa in ne dveh, kar je značilno za sedanje stanje,
- odprte bodo možnosti za bolj natančno določanje cen bančnih produktov oziroma storitev, kar bo pripeljalo do tega, da bodo banke lahko pravilnejše ugotavljale različne mere uspešnosti poslovanja banke,
- upravljanje kapitala bo izboljšano, enako lahko rečemo tudi za njegovo natančnejšo alokacijo po različnih merilih.

Analizo, ki sledi v nadaljevanju, sta opravila vodja Oddelka upravljanja s tveganji v Credit Suisse Group v Zurichu in koordinator Baslov v Credit Suisse Firs Boston v Londonu Andrew Cross ter Harry Stordel, sodelavec pri oblikovanju Novih baselskih standardov. Rezultate njune analize sem povzel po diplomskem delu Klavdije Stevčevske, EF, 2002.

Konkurenčne sposobnosti bank v primerjavi z drugimi finančnimi posredniki se lahko zmanjšajo zaradi visokih stroškov uvedbe novih pristopov, kar lahko banke pripelje do razmišljanja, da bi začele delovati kot nebančne finančne institucije, saj bi imele tako mogoče večje koristi od svojega delovanja. Naveden problem bi moral biti v razmislek regulatorjem, ki naj bi proučili vidik stroškov in koristi pri uvajanju novih standardov. Vedeti je potrebno tudi, da je delež nebančnih institucij na trgu finančnih storitev v zadnjem desetletju zelo

narasel, s tem pa je bilo po eni strani bankam prevzeto veliko poslov, po drugi strani pa se je pričela zniževati sistemska učinkovitost bančnega nadzora. Takšen trend je posledica izogibanja Baselskim standardom, ki tako v posameznih primerih negativno vplivajo na kapitalske zahteve, stroške delovanja in dobičkonosnost različnih produktov.

Veliko pozornost pri analizi stroškov in koristi uvajanja novih standardov si zaslužita predvsem oba pristopa, temelječa na internem ratingu, saj predstavljata po eni strani velik potencialen izdatek, po drugi strani pa lahko posamezne banke ob smotrni uporabi teh pristopov bistveno izboljšajo uspešnost svojega poslovanja.

Uvajanje novih standardov bo zahtevalo dodatno izobraževanje ljudi, dodatne strokovnjake s tega področja, investicije v informacijsko tehnologijo ter preoblikovanje delovnih procesov. Vse to bo terjalo visoke stroške, poleg tega pa bodo stroški še višji v primeru, da bo potrebno uporabljati isti pristop upravljanja s tveganji v celotni organizaciji. Ob analizi koristi, ki sem jih že naštel, lahko pridemo do nekaterih pomembnih ugotovitev. Banke naj bi v primerjavi s stanjem v sedanosti pridobile z uvajanjem osnovnega pristopa, temelječega na internem ratingu, enako velja tudi za napredni pristop. Stroški pri tem bodo odvisni predvsem od načina prehajanja na nove standarde. Stroški bodo tem večji, čim bolj posreden način bodo banke izbrale. To pomeni, da v primeru, da hoče določena banka uvesti napredni pristop, mora, če hoče, da bi bili stroški kar se le da majhni ob dani pričakovani koristi, izbrati čim bolj neposreden prehod, kar bi glede na sedanje stanje lahko pomenilo, da bi banka neposredno prešla iz standardiziranega pristopa na napredni pristop, temelječ na internem ratingu. Banka mora pri tem upoštevati dve sestavini stroškov:

1. Stroški zapolnjevanja vrzeli; stroški povezani s prehodom iz sedanjega na novo stanje, vključujejo tudi stroške, ki so povezani s prehodom iz enega baselskega pristopa na drugega. Z naraščanjem strogosti zahtev bodo naraščali tudi stroški in koristi predpisanih zahtev. Srednje velike banke naj bi glede na obravnavano študijo potrebovale najmanj okoli 50 mio \$ za priprave na osnovni pristop, temelječ na internem ratingu. Ocena je, da se bo odločilo za takšen pristop okoli 10 % bank. Banke, ki se bodo odločile za uvajanje naprednega pristopa, bodo imele stroške v višini približno 150 mio \$, ocena pa je, da se bo za tak način odločilo približno 0,1 % bank. Ostalih 90 % bank naj bi imelo stroške v višini manj kot 50 mio \$, uporabljale pa naj (vsaj v začetku) bi standardizirani pristop. V celotnem bančnem sektorju naj bi bilo približno 30.000 bank.
2. Stroški poslovanja po uvedbi novih standardov; stroški, ki se bodo pojavili v banki po tem, ko se bo banka že prilagodila novim standardom in jih bo tako pri svojem poslovanju že upoštevala. Izvor stroškov bo morala ugotoviti vsaka banka posebej, vkalkulirati pa jih bo morala na ravni bančnih produktov in storitev in pa na ravni delovnih procesov v organizaciji. V vsaki organizaciji, ki se bo odločila za uvajanje pristopa temelječega na internem ratingu, bodo morali prilagoditi delovne procese, da bodo ustrezali zahtevam novih standardov, kar pa je povezano z vsemi vrstami procesov upravljanja s kreditnimi tveganji, vključno:
  - s procesi cenitve kreditnih tveganj,

- z mehanizmi določanja cen produktov,
- s podatki, ki se jih uporablja v oddelku kreditnega tveganja in segmentiranje le-teh,
- z obdelavo podatkov in s kakovostjo podatkov,
- z oceno podatkov za določitev parametrov kreditnega tveganja glede verjetnosti za neplačilo s strani posojilojemalca, izgub ob neplačilu, izpostavljenosti ob neplačilu obveznosti in poročanja,
- z modeliranjem podatkov,
- s procesi, ki vplivajo na blaženje kreditnega tveganja.

Določila novih pristopov bodo imela vpliv na dobiček oziroma maržo posameznih finančnih produktov. Banke bodo morale določiti na katere obstoječe produkte bo vpliv največji ter pod kakšnimi pogoji jih bodo lahko banke po uvedbi novih standardov ponujale. Najbolj prizadeta bodo področja, ki vključujejo REPO posle, posojila v obliki obveznic, kratkoročna posojila in posojanje nizko rangiranim komitentom in državam. Nove kapitalske zahteve bodo povzročile manjšo dobičkonosnost nekaterih produktov večjih bank v primerjavi z manjšimi bankami, ki niso občutljive na tveganja v tolikšni meri, in pa v primerjavi z določenimi nebančnimi institucijami. Bančna ponudba pod novimi pogoji bo zelo težko konkurirala ponudbi nebančnih institucij. Vplive na konkretne segmente produktov je težko določiti natančno, lahko pa nosijo posledice v obliki sprememb strukture nekaterih bančnih portfeljev.

Stroški uvajanja novih pristopov bodo različni za različne procese. Visoke stroške v primerjavi z njihovim doprinosom k pokrivanju tveganja bodo prinesli zlasti naslednji procesi (v naraščajočem stroškovnem smislu): poslovanje z občani, posebne vrste financiranja, postopna prilagoditev, poslovanje s podjetji, listinjenje, dodatki za derivative in tehtanje tveganja za vsako naložbo. Visok doprinos k pokrivanju tveganja v primerjavi s povečanjem stroškov pa bodo prinesli naslednji procesi (v naraščajočem smislu z vidika doprinosa k večjemu pokrivanju tveganja): določitev kapitala, določanje upravičene vrednosti verjetnosti za neizpolnitev obveznosti s strani posojilojemalca, pretekli podatki in določitev doslednega internega ratinga za vse komitente. Vidimo torej, da bo nekatere procese lažje prilagoditi kot druge, ti procesi pa so v praksi delovanja bank zelo pomembni.

Baselski komite bi lahko na osnovi zgornjih ugotovitev lahko razmislil o opustitvi načel, ki so daleč pod mejo stroškovne učinkovitosti. Vsako postavko, ki zahteva visoke stroške prilagajanja in ponuja majhno dodatno korist (v smislu spodbud za boljše ocenjevanje tveganj in preprečitev nepotrebnega prevzemanja tveganj) bi bilo potrebno opustiti. To bi imelo z vidika stroškovne učinkovitosti zelo pozitiven vpliv. Tiste postavke, ki zahtevajo velike dodatne stroške, vendar po drugi strani prinašajo velike dodatne koristi, bi bilo treba posebej proučiti. Predvsem je to vezano na naslednje procese:

- izračun tehtanja tveganja za posamezno naložbo,
- izračun dodatkov za derivative,
- listinjenje sredstev.

Zagonski stroški uvajanja novih standardov predstavljajo pomemben dejavnik pri njihovem uvajanju v bankah. V primeru, da se temu problemu s strani bančnih oblasti ne bi namenilo dovolj pozornosti, bi lahko prišlo do velikega poslabšanja položaja bank v primerjavi z ostalimi nebančnimi institucijami, saj bi uvedba novih standardov lahko prinesla bankam več škode kot koristi. Možen način izpostave vprašanja stroškov bi lahko bil pristop, ki bi temeljil na naslednjih treh korakih:

- ponovna ocenitev primernosti kriterija za napredni pristop temelječ na internem ratingu,
- osredotočanje na najpomembnejša določila novega sporazuma s ciljem zagotoviti varen in zdrav finančni sistem. Na tem mestu bi lahko rekli, da bi lahko določila, ki so pod mejo stroškovne učinkovitosti, izpustili,
- sporazum bi morali poenostaviti, kar pomeni, da bi določila, pri katerih se koristi uvajanja po velikosti ujemajo s stroški uvajanja, morali poenostaviti.

Vključevanje stroškov in seveda tudi koristi kot sestavino novih standardov je kot smo lahko videli izjemnega pomena za prihodnost bančne industrije. Na ta način bi se lahko bolj osredotočili na nadaljnja določila in se izognili preveč natančnim specifikacijam na področjih, ki niso tako zelo pomembna.

4 Kvantitativna študija učinkov

Jeseni leta 2002 je Baselski komite začel izvajati tretjo kvantitativno študijo učinkov (ang. Quantitative Impact Study 3 - QIS3), ki je vključevala 365 bank v 43-ih državah, od tega 188 bank iz 13 G10 držav. V letu 2003 so izdali rezultate študije o učinkih novih bančnih standardov. Glede na dejstvo, da je študija najnovejša (v preteklosti so izvajali obsežne študije ter na njihovi osnovi dopolnjevali in spreminjali predlog novih standardov), rezultate so izdali aprila letos, se bom osredotočil le na to študijo, saj odraža najboljši približek realnem stanju. Sodelovale so vse države EU in pa vseh pet držav, bodočih članic EU. Banke so razdelili po skupinah v velike mednarodno aktivne banke s široko diverzificiranim portfeljem in vrednostjo kapitala prvega reda več kot tri milijarde evrov ter na ostale, manjše in bolj specializirane banke. Cilj študije je bil zbrati čimveč podatkov o možnih vplivih po uvedbi novih kapitalskih standardov, rezultate pa dobiti pred izdajo tretjega posvetovalnega dokumenta. Rezultati študije so dali zelene informacije, in sicer spremembe, ki jih je Komite uvedel v drugem posvetovalnem dokumentu, so obrodile pozitivne učinke. Seveda se je izkazalo, da je treba predlog novih kapitalskih standardov še nekoliko spremeniti. Rezultate so prikazali v obliki relativnih primerjav med minimalni zneski zahtevanega kapitala po različnih pristopih glede na sedanji (zadnjo verzijo) kapitalski sporazum (Results of Quantitative Impact Study 3, 2003, str. 1-2).

4.1 Rezultati po skupinah držav

Tabela 1: Odstotne spremembe v kapitalskih zahtevah – Skupni rezultati³

	Standardizirani pristop			Osnovni pristop			Napredni pristop		
	AVG	MAX	MIN	AVG	MAX	MIN	AVG	MAX	MIN
G10 – Skupina 1	11%	84%	-15%	3%	55%	-32%	-2%	46%	-36%
Skupina 2	3%	81%	-23%	-19%	41%	-58%			
EU – Skupina 1	6%	31%	-7%	-4%	55%	-32%	-6%	26%	-31%
Skupina 2	1%	81%	-67%	-20%	41%	-58%			
Ostale skupine⁴	12%	103%	-17%	4%	75%	-33%			

Legenda:

AVG – Povprečna vrednost spremembe v odstotkih

MAX – Najvišja vrednost spremembe v odstotkih

MIN – Najnižja vrednost spremembe v odstotkih

Vir: Results of Quantitative Impact Study 3, 2003, str. 3.

Do sprememb je prišlo v okviru standardiziranega pristopa (znižanje uteži tveganja), pa tudi v okviru pristopa, temelječega na internem ratingu, kjer je prišlo do sprememb v vrednostih izgub zaradi neizpolnitve obveznosti za hipoteke pri izpostavljenostih zaradi poslovanja s prebivalstvom, pri verjetnostih izgub zaradi neizpolnitve obveznosti, pri krivuljah uteži tveganj in pa na področju preostalih zapadlosti nekaterih poslov. Izkazalo se je tudi, da zelo majhno število bank izpolnjuje pogoje za uvajanje naprednega pristopa, temelječega na internem ratingu. Rezultati za standardizirani pristop kažejo na povečanje kapitalskih zahtev v povprečju za vse skupine. V prvi skupini bank (velike mednarodno delujoče banke) v državah G10 rezultati kažejo v povprečju na zelo majhne spremembe kapitalskih zahtev v okviru osnovnega (majhno zvišanje) in naprednega pristopa (majhno znižanje), temelječega na internem ratingu, medtem ko za drugo skupino bank v istih državah, ki so v povprečju bolj usmerjene k izpostavljenostim prebivalstvu, lahko rečemo, da izkazujejo v okviru osnovnega pristopa znaten padec zahtevanega kapitala. Za banke prve skupine v okviru EU lahko rečemo, da se pojavlja manjši padec v ravni zahtevanega kapitala po osnovnem in naprednem pristopu, temelječem na internem ratingu. Napredni pristop, temelječ na internem ratingu, naj bi uporabljale po raziskavi sodeč v začetku banke te skupine, skupaj s prvo skupino bank iz držav G10. Za drugo skupino bank iz držav članic EU lahko rečemo, da zaznavajo znaten padec v kapitalskih zahtevah, seveda v okviru osnovnega pristopa, temelječega na internem ratingu. Za ostale banke iz drugih držav lahko rečemo, da v povprečju zaznavajo majhno povišanje kapitalskih zahtev v okviru osnovnega pristopa, temelječega na internem ratingu.

³ Podatki za minimalno in maksimalno vrednost se nanašajo na posamezne banke. Za operativno tveganje je v večini primerov bil uporabljen standardizirani pristop.

⁴ V to skupino spadajo: Avstralija, Brazilija, Bolgarija, Češka, Čile, Kitajska, Hong Kong, Madžarska, Indija, Indonezija, Koreja, Malezija, Malta, Norveška, Filipini, Poljska, Rusija, Saudska Arabija, Singapur, Slovaška, Južna Afrika, Tanzanija, Tajsko, Turčija.

Ugotovimo torej lahko, da spremembe glede kapitalske ustreznosti niso velike, le v posameznih primerih, kot sem navedel, odstopajo za malo višji odstotek, pa še to v pozitivnem vidiku v pogledu bank. Ugotovimo lahko (kar je za nas še posebej relevantno), da bodo imele pri uvajanju novih standardov največjo korist banke iz držav članic EU pri uporabi obeh pristopov, temelječih na internem ratingu, in pa banke, ki so iz držav, ki se EU nameravajo v zelo kratkem času pridružiti, to pa je zelo velikega pomena za slovenske banke. Izračuni se nanašajo le na osnovni pristop, temelječ na internem ratingu, vendar lahko pričakujemo, da bo v primeru pozitivnih rezultatov naprednega pristopa v drugih državah, tudi kakšna od slovenskih bank posegla po naprednem pristopu. Pristop, temelječ na internem ratingu, se v vseh pogledih izkazuje za bolj primernega z vidika bank (manjše kapitalske zahteve seveda pomenijo več prostih sredstev) kot standardizirani pristop, na osnovi česar lahko nedvomno sklepamo, da se bodo banke v povprečju skušale čimprej lotiti uvajanj pristopov, temelječih na internem ratingu. Seveda je tukaj potrebno poudariti, da govorimo v povprečju, saj omenjena pristopa zagotovo ne bosta zadovoljila vseh bank. Omenjeno lahko opazimo tudi na primerih posameznih velikih odstopanj v najvišjo oziroma najnižjo odstotno vrednost spremembe, ki se zelo razlikuje glede na velikost in pa predznak v okviru posameznih skupin. Ti primeri tako velikih odstopanj se po eni strani pojavljajo kot posledica različnih izpostavljenosti, ki se preko različnih velikosti vrednosti za verjetnosti neizpolnitve obveznosti in izgub v primeru neplačil odražajo v različnih kapitalskih zahtevah, po drugi strani pa so rezultat različne stopnje usmerjenosti posameznih bank k poslovanju s prebivalstvom. Omenim naj še, da so v tej študiji bankam omogočili več časa pri zbiranju potrebnih podatkov, navkljub temu pa so se pri kvaliteti podatkov pojavili številni problemi, ki naj bi jih v prihodnosti ob uveljavljanju novih pristopov banke odpravile. Študija tudi ni v celoti primerljiva s prejšnjima dvema, saj so banke v vmesnem obdobju po eni strani izboljšale kvaliteto vhodnih podatkov, po drugi strani pa je v študijo zajetih večje število bank iz različnih držav. Glede na empirične rezultate lahko zaključimo, da bodo novi standardi v korist tako bankam kot uporabnikom in pa celotnemu gospodarstvu preko že omenjenih pozitivnih rezultatov, ki naj bi jih ti standardi prinesli. (Results of Quantitative Impact Study 3, 2003, str. 3-4).

4.2 Rezultati po skupinah izpostavljenosti

V tem podpoglavju bom navedel tri tabele, kjer bodo vpisani podatki za spremembe kapitalskih zahtev po posameznih izpostavljenostih za posamezne skupine držav, v nadaljevanju sledi še analizo rezultatov. Prva od tabel se nanaša na standardiziran pristop, ki sem jo uvrstil v podpoglavje z namenom primerjati rezultate z rezultati pri pristopih, ki temeljijo na notranjem ratingu, saj bo tako možno ugotoviti prednosti uporabe pristopov temelječih na internem ratingu v primerjavi s standardiziranim pristopom, kar glede na trenutne razmere predstavlja pomemben podatek za slovenske banke oziroma za njihovo pristopanje k uporabi novih standardov.

Tabela 2: Spremembe kapitalskih zahtev glede na različne izpostavljenosti pa različnih skupinah – Standardiziran pristop

Izpostavljenost	G10		EU		Ostali
	Skupina 1	Skupina 2	Skupina 1	Skupina 2	Skupina 1, 2
Podjetniške izpostavljenosti	1%	-1%	-1%	-1%	0%
Državne izpostavljenosti	0%	0%	0%	0%	1%
Bančne izpostavljenosti	2%	0%	2%	1%	2%
Izpostavljenosti do prebivalstva	-5%	-10%	-5%	-7%	-4%
Izpostavljenosti do majhnih in srednjih podjetij	-1%	-2%	-2%	-2%	-1%
Izpostavljenosti na podlagi listinjenja	1%	0%	1%	0%	0%
Ostale izpostavljenosti	2%	1%	2%	-1%	3%
Celotno kreditno tveganje	0%	-11%	-3%	-11%	2%
Operativno tveganje	10%	15%	8%	12	11%
Celotna sprememba	11%	3%	6%	1%	12%

Vir: Results of Quantitative Impact Study 3, 2003, str. 5.

Tabela 3: Spremembe kapitalskih zahtev glede na različne izpostavljenosti pa različnih skupinah – Osnovni pristop temelječ na internem ratingu

Izpostavljenost	G10		EU		Ostali
	Skupina 1	Skupina 2	Skupina 1	Skupina 2	Skupina 1, 2
Podjetniške izpostavljenosti	-2%	-4%	-5%	-5%	-1%
Državne izpostavljenosti	2%	0%	2%	1%	1%
Bančne izpostavljenosti	2%	-1%	2%	-1%	1%
Izpostavljenosti do prebivalstva	-9%	-17%	-9%	-18%	-8%
Izpostavljenosti do majhnih in srednjih podjetij	-2%	-4%	-3%	-5%	1%
Izpostavljenosti na podlagi listinjenja	0%	-1%	0%	-1%	1%
Splošne zahteve	-1%	-3%	-2%	-2%	-2%
Ostale izpostavljenosti	4%	3%	3%	5%	5%
Celotno kreditno tveganje	-1%	-27%	-13%	-27%	-3%
Operativno tveganje	10%	7%	9%	6%	7%
Celotna sprememba	3%	-19%	-4%	-20%	4%

Vir: Results of Quantitative Impact Study 3, 2003, str. 7.

Tabela 4: Spremembe kapitalskih zahtev glede na različne izpostavljenosti pa različnih skupinah – Napredni pristop temelječ na internem ratingu

Izpostavljenost	G10	EU
	Skupina 1	Skupina 1
Podjetniške izpostavljenosti	-4%	-4%
Državne izpostavljenosti	1%	1%
Bančne izpostavljenosti	0%	-1%
Izpostavljenosti do prebivalstva	-9%	-9%
Izpostavljenosti do majhnih in srednjih podjetij	-3%	-4%
Izpostavljenosti na podlagi listinjenja	0%	0%
Splošne zahteve	-2%	-3%
Ostale izpostavljenosti	2%	4%
Celotno kreditno tveganje	-13%	-15%
Operativno tveganje	11%	10%
Celotna sprememba	-2%	-&%

Vir: Results of Quantitative Impact Study 3, 2003, str. 7.

4.2.1 Analiza rezultatov pri standardiziranem pristopu

Iz tabele 2 lahko ugotovimo, da so spremembe za Skupino 1 G10 držav v kreditnem tveganju v celoti zelo nizke oziroma jih skoraj ni, pri Skupini 1 v EU in Skupinah 1 in 2 pri Ostalih pa prihaja do majhnih sprememb. Večje spremembe pri kreditnem tveganju oziroma znižanja, ki so malo večja od 10 %, se pokažejo za Skupini 2 G10 in EU. Ta znižanja se pojavljajo kot posledica zniževanja uteži tveganja, po drugi strani pa kot rezultat večjega upoštevanja finančnih zavarovanj. Povišanje operativnega tveganja pa je po skupinah tako veliko, da preseže znižanje kreditnega tveganja, predvsem se to pokaže kot znatno (v višini več kot 10 %) pri Skupini 1 G10 in Skupinah 1 in 2 pri Ostalih kar pomeni, da bi morale banke v povprečju po tem pristopu povežati višino zahtevanega kapitala. Negativni rezultati torej bolj prizadenejo nekatere skupine bank kot druge in so posledica dejstva, da imajo te banke relativno manj izpostavljenosti do prebivalstva kot druge. To je nekakšen odraz posebnosti okolja v katerem banke poslujejo, lahko pa je tudi posledica dejstva, da je v razvitejših državah več finančno specializiranih institucij, katerih operativno tveganje se po starem sporazumu obravnava drugače. Za nekatere banke lahko rečemo, da je to posledica dejstva vodenja konzervativne politike v zvezi z Baslom II, pri drugih je problem v kvaliteti vhodnih podatkov, pri nekaterih bankah pa se pojavljajo posebni pogoji kreditiranja kot odraz dejavnikov, ki vplivajo na njih in so lastni le tem bankam. Na tem mestu lahko naredimo sklep, da bodo banke v celoti z uvedbo novih standardov v povprečju po standardiziranem pristopu prisiljene izpolnjevati kapitalske zahteve, ki bodo višje kot v preteklosti, kar bo nedvomno znižalo priljubljenost omenjenega pristopa med bankami in, kot bomo videli v nadaljevanju, banke prisililo v iskanje drugačnih pristopov. Omenjeno dejstvo nosi veliko težo za prihodnje odločanje v slovenskih bankah, ki se kot mnoge druge nahajajo pred pomembnimi odločitvami v zvezi z uvajanjem novih standardov in novih pristopov, saj morajo, če hočejo ostati čim bolj konkurenčne in zadovoljiti potrebe svojih lastnikov, izbrati med potencialnimi rešitvami le najboljše (Results of Quantitative Impact Study 3, 2003, str. 4-6).

4.2.2 Analiza rezultatov po osnovnem pristopu, temelječem na internem ratingu bank

Vidimo lahko, da se v okviru osnovnega pristopa, temelječega na internem ratingu, kapitalske zahteve zaradi kreditnega tveganja znižajo za vse skupine, za Skupini 2 G10 in EU se to znižanje približuje celo 30 %. Do takšnega znižanja pride predvsem na račun znižanih kapitalskih zahtev zaradi izpostavljenosti prebivalstvu. Ob upoštevanju zvišanega operativnega tveganja, ki se pojavi kot posledica že omenjenih dejstev pri standardiziranem pristopu, lahko pridemo do ugotovitve, da se v povprečju, razen za Skupini 1 G10 in 1 in 2 pri Ostalih, kjer je zaznati majhno povečanje, višina zahtevanega kapitala zniža v vseh skupinah, v obeh drugih skupinah pa se ta vrednost giblje okrog 20 %. Rezultati so torej z vidika vseh skupin v povprečju bank bolj ugodni kot v primeru uporabe pristopa, temelječega na standardiziranem pristopu, v omenjenih primerih pa uporaba osnovnega pristopa, temelječega

na internem ratingu, bankam lahko prinese znatno znižanje kapitalskih zahtev, ker seveda predstavlja veliko spodbudo bankam pri uveljavljanju tega pristopa (Results of Quantitative Impact Study 3, 2003, str. 7-8).

4.2.3 Analiza naprednega pristopa, temelječega na internem ratingu bank

Rezultati kažejo, da se kapitalske zahteve zaradi kreditnega tveganja v celoti znižajo za obe skupini, in sicer v povprečju v višini malo manj kot 15 %. Ob upoštevanju dviga kapitalskih zahtev zaradi povišanega operativnega tveganja pridemo do ugotovitve, da se kapitalske zahteve za obe proučevani skupini malo znižajo, v drugi skupini nekaj več kot v prvi. Razlike, ki se pojavljajo med osnovnim in naprednim pristopom, je treba delno pripisati različnemu vzorcu bank, saj se vzorca bank, ki izpolnjujejo pogoje za uvajanje naprednega pristopa, in tistih, ki tega ne izpolnjujejo, samo delno ujemata. Banke poleg tega pri naprednem pristopu same določajo vrednosti izgub v primeru neizpolnitve obveznosti in pa izpostavljenosti ob neizpolnitvi obveznosti za različne portfelje. Razlike se pojavljajo tudi v preostalih zapadlostih poslov. Najpomembnejši faktor, zaradi katerega prihaja do razlik med pristopoma, pa predstavljata razlika pri velikosti vrednosti za izgubo ob neizpolnitvi obveznosti za izpostavljenosti podjetjem in medbančne izpostavljenosti, saj se ta vrednost pri bankah, ki jo same določajo, razlikuje od tistih, ki so pri osnovnem pristopu določene kot stalne s strani bančnih regulatorjev. Različne banke se bodo na podlagi vseh prednosti in slabosti obeh pristopov in samih značilnosti teh bank odločile kako delovati naprej.

5 Banke v Sloveniji

5.1 Pravni okvir izračunavanja kapitalske ustreznosti v Sloveniji

Mislím, da je potrebno v okvir teme diplomske naloge vključiti tudi pravni okvir izračunavanja kapitalske ustreznosti pri nas, saj je le tako možno primerjati obstoječe stanje s želenim stanjem na obravnavanem področju.

Ureditev na področju kapitala in kapitalske ustreznosti v Sloveniji temelji na določbah Zakona o bančništvu (Zban). Banke morajo višino kapitala in kapitalske zahteve tekoče izračunavati in o njih najmanj četrtletno poročati Banki Slovenije. Sam način izračunavanja kapitala in kapitalskih zahtev kot tudi vsebina poročil, roki in način poročanja, so predpisani v sklepu o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, 2001, str. 71).

V Zakonu o bančništvu (Zban) imamo v Sloveniji med drugim (opredeljen tudi sistem ustanavljanja in izdajanja dovoljen za poslovanje bank) opredeljen institut minimalnega kapitala banke, ki mora biti enak vsoti (Zban, Uradni list RS, št. 7/99):

- kapitalskih zahtev, ki ustrezajo minimalnemu količniku kapitalne ustreznosti oziroma kapitalskih zahtev za pokrivanje tveganj, ki jim je banka izpostavljena pri poslovanju,
- kapitalskih zahtev za prekoračena stanja udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij.

Kapital bank pri tem ne sme biti nikoli manjši od minimalnega zneska osnovnega kapitala.

Z vidika kapitalne ustreznosti in s tem kapitalskih zahtev za pokrivanje tveganj, ki jim je banka izpostavljena pri poslovanju, je Banka Slovenije do danes sprejela tri sklepe. V prvem je sprejela in opisala podrobnejši način izračuna kapitala in minimalnih kapitalskih zahtev za kreditna in valutna tveganja. Banka Slovenije je kot možen način merjenja izpostavljenosti banke do kreditnega tveganja predpisala uporabo standardiziranega pristopa, za merjenje izpostavljenosti do valutnega tveganja pa je poleg standardiziranega pristopa ponudila še merjenje na podlagi internih modelov bank. V naslednjem sklepu je Banka Slovenije določila še kapitalne zahteve za tržna tveganja. Drugi sklep je kasneje razveljavila in sprejela novi spremenjeni sklep, v katerem bi omenil samo vključitev poglavja o uporabi internih modelov za izračun kapitalskih zahtev za valutno in tržna tveganja, saj je to pomemben del z vidika teme diplomske naloge.

Višina najmanjšega zneska kapitala bank, ki je potreben za pokrivanje tveganj, ki jim je banka izpostavljena pri svojem poslovanju, je v Sloveniji danes določena s sklepom o kapitalni ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02). Višina kapitala banke po tem sklepu mora dosegati vedno najmanj znesek, ki je enak vsoti kapitalskih zahtev za prekoračena stanja udeležbe v kapitalu nefinančnih organizacij ter kapitalskih zahtev za kreditno in druga tveganja. Kot druga tveganja se po tem sklepu navajajo valutno tveganje in tržna tveganja, ki vključujejo:

- pozicijsko tveganje (posebno in splošno tveganje spremembe cen finančnih instrumentov), ki vključuje pozicijsko tveganje v zvezi z dolžniškimi finančnimi instrumenti in pozicijsko tveganje v zvezi z lastniškimi finančnimi instrumenti,
- tveganje neizpolnitve obveznosti nasprotne stranke,
- tveganje sprememb cen blaga,
- tveganje preseganja velikih izpostavljenosti na podlagi trgovanja.

Banke morajo tako v Sloveniji po 31. 12. 2002 na podlagi veljavnega sklepa izračunavati in izpolnjevati kapitalne zahteve za kreditno tveganje iz naslova bančnih postavk, za valutno tveganje⁵ iz naslova bančnih postavk in postavk trgovanja ter za tržna tveganja iz naslova postavk trgovanja, kar pomeni, da bodo morale ločevati bančno in tržno knjigo oziroma bodo morale ločevati bančne postavke od postavk trgovanja oziroma dolgih in kratkih pozicij v finančnih instrumentih, pridobljenih za namen trgovanja ali varovanja pred tržnimi tveganji.

---

⁵ Teh zahtev so oproščene tiste banke, katerih skupna neto pozicija v tuji valuti ne dosega 2 % kapitala banke.

Posamezne banke bodo oproščene izračunavanja in izpolnjevanja kapitalskih zahtev za tržna tveganja, če bosta izpolnjena hkrati dva pogoja:

- posli trgovanja banke ne presegajo običajno 5 % in nikoli 6 % njenega celotnega poslovanja,
- skupna pozicija iz postavk trgovanja ne presega 15 mio EUR in nikoli 20 mio EUR.

V tem primeru mora banka izračunavati in izpolnjevati kapitalsko zahtevo za kreditno tveganje ne samo iz naslova bančnih postavk, ampak tudi iz naslova postavk trgovanja (Ogrinc, 2002, str. 27-28).

Izračun kapitalskih zahtev za kreditno in tržna tveganja se po baselskih standardih in evropskih direktivah ne razlikuje. Tveganja se ločujejo na kreditna in tržna, tako kot v Sloveniji. Poudariti je potrebno pomembnost neprestanega usklajevanja slovenske zakonodaje z evropsko v luči priključevanja Slovenije EU.

5.2 Empirična študija odnosa slovenskih bank do baselskih standardov

Banka Slovenije je v letu 2002 izvedla med slovenskimi bankami anketo (ki jo bom povzel v nadaljevanju), katere cilj je bil ugotoviti seznanjenost slovenskih bank z novimi standardi, pripravljenost slovenskih bank na uvajanje novih standardov ter na delovanje slovenskih bank pri pripravi na uvajanje novih standardov. Anketa⁶ predstavlja oceno stanja na področju domače bančne industrije in kot taka pomembno informacijo za nadaljnje delovanje na tem področju, tako bančnim oblastem, kot tudi bankam samim pri primerjanju z drugimi konkurenčnimi bankami. Ker se anketna vprašanja nanašajo tudi na temo diplomske naloge in so kakovosten vir, ki pove veliko o problematiki novih standardov (tako pa tudi o problematiki novih pristopov določanja kapitalske ustreznosti), sem se odločil za podroben opis le-te, ki sledi v nadaljevanju.

Večina slovenskih bank sprejemljivo pozna problematiko uvajanja novih standardov, le v treh bankah so mnenja, da so slabo seznanjeni z obravnavano problematiko. Prav tako so v treh bankah mnenja, da so dobro seznanjeni s problematiko uvajanja novih standardov in pričakovati je, da so to banke, ki naj bi se jih ta tematika najbolj dotikala (velike univerzalne banke). Spremljanje predvidenega spreminjanja standardov so v bankah prepustili vodstvu oziroma primernim strokovnim službam (upravljanje s tveganji, plansko-analitske službe, notranje-revizijske službe, računovodske službe ipd.). Rečemo lahko, da so v skoraj vseh bankah mnenja, da je s pripravami na spremembe treba začeti zelo hitro. Kot glavne prednosti novih kapitalskih standardov so banke navedle spodbudo za razvoj in uporabo internih metod za upravljanje s tveganji ter upoštevanje dejanske tveganosti pri določanju potrebnega kapitala. Zelo majhno število bank je kot prednost navedlo manjšo neposredno odvisnost od regulatorjev. Kot je bilo pričakovati, predstavlja bankam največji problem v zvezi z novimi

---

⁶ Banke, ki so sodelovale v anketi niso v vseh primerih dale odgovora na zastavljeno vprašanje, tako da rezultati ne odražajo v vseh primerih v celoti pravih odgovorov.

standardi izgraditev informacijske podpore oziroma modelov in baz podatkov. Problem v veliki meri predstavlja tudi dodaten potreben kapital za operativno tveganje, manjše število bank pa je kot problem navedlo nenaklonjenost k večjemu razkritju podatkov in informacij o obvladovanju tveganj ter pomisleke o pripravljenosti nadzornikov na nove razmere. Približno polovica bank pri razvrščanju komitentov za interne namene pretežno uporablja svojo metodologijo razvrščanja, druga polovica pa uporablja eno metodologijo, ki temelji izključno na predpisani metodologiji s strani Banke Slovenije. Pri razvrščanju komitentov polovica bank upošteva malo ali pa ne upošteva zunanjih ratingov. Več kot polovica bank pri razvrščanju komitentov uporablja do pet bonitetnih skupin, malo manj kot polovica pa več kot osem. Ostale banke spadajo v vmesni razred. Glede na predlog novih standardov lahko ugotovimo, da bodo banke morale na tem področju še veliko delati, saj se mora število bonitetnih skupin povečati, da bi se lahko natančneje izražalo tveganje posameznih komitentov. Pri spremljanju kreditnega tveganja spremljajo banke statistike o neplačilih komitentov v večini za obdobje med tremi in petimi leti, prav tako velja enako tudi za statistike o poplačilu terjatev, nekatere banke pa navedenih statistik ne spremljajo. Za oceno ekonomskega kapitala več kot polovica bank ne uporablja oziroma ne pozna nobenega modela, le štiri uporabljajo lastne modele (aktuarski pristop, transakcijska matrike), ostale pa kupljene modele. Vidimo torej, da so nekatere banke na tem področju zelo slabo razvite in bodo morale v primeru, da bodo hotele izboljšati svoj konkurenčni položaj, sedanje stanje spremeniti. Velika večina bank se kot kriterija za merjenje učinkovitosti in alokacijo kapitala poslužuje kazalca ROE (ang. Return on Equity - ROE), ki je merilo za donosnost lastniškega kapitala banke, ostalih nekaj pa se poslužuje drugih načinov. Na vprašanje kako ocenjujejo pobudo Združenja bank Slovenije za seznanitev z novostmi na področju baselskih standardov so vse banke odgovorile, da jo podpirajo, kar nedvoumno kaže na ozaveščenost slovenskih bank glede problematike novih standardov. Banke so mnenja, da bi bili najboljši načini za seznanjanje s problematiko seminarji preko Združenja bank Slovenije, delavnice s konkretnimi primeri v okviru Združenja bank Slovenije in ustanovitev delovne skupine s predstavniki bank in Banke Slovenije. Z novostmi naj bi po besedah bank začeli seznanjati predvsem upravo in poslovodstvo (Banka Slovenije, 2002, str. 1-4).

Če na kratko povzamem glavne ugotovitve ankete, lahko rečem, da so slovenske banke s problematiko novih standardov v povprečju seznanjene in se zavedajo prednosti, ki bi jim jih lahko nove metodologije prinesle, kar nameravajo v nekaj letih tudi izkoristiti. Banke se zavedajo trenutnega stanja, ki je glede informacijske podpore in kvalitete vhodnih podatkov na nizkem nivoju, kar pomeni, da bo treba na tem področju še veliko postoriti. Zavzemajo se za nadaljnje seznanjanje z obravnavanim področjem na različne načine. Novi standardi naj bi kot prve zadevali vodstva posameznih bank.

6 Spremembe v slovenskem bančnem prostoru

6.1 Splošne ugotovitve

Nova baselska pravila oziroma evropske smernice bodo predvidoma leta 2007 postala del slovenske bančne stvarnosti. Mislim, da je ob študiji teme diplomske naloge nujno le-to obravnavati tudi v okviru domačega gospodarstva in tako podati tudi pogled na uvajanje novih pristopov v slovensko bančno stvarnost, saj je končen namen uvajanja novih standardov njihova praktična uporaba v posameznem gospodarstvu. Intenzivna priprava slovenskih bank je nujno potrebna, saj bodo banke le na ta način lahko izkoristile različne oblike kapitalskih ugodnosti in olajšav, ki jih novi standardi ponujajo. Naše banke se morajo nujno spoznati z zahtevami, ki jih morajo izpolnjevati, da bi lahko ostale konkurenčne v primerjavi z drugimi bankami na evropskem trgu.

Sedanje razmere na slovenskem bančnem trgu ne govorijo v prid nobenemu od pristopov. Z vidika pravne ureditve pa se pri nas nagibamo k finančnemu univerzalizmu, ki pomeni poenotenje kapitalskih predpisov za različne finančne posrednike. Prihodnja CAD III smernica EU naj bi vključevala vsebino Basla II. Temu se morajo prilagoditi vsi akterji na domačem bančnem trgu. Prilagoditev bo tako terjala številne spremembe z vidika organizacije bank pa tudi v kadrovskih potrebah (Borak, 2001, str. 12).

Jasno je, da bodo morale slovenske banke v določeni meri spremeniti obstoječo zakonsko in izvedbeno ureditev. Za slovenske banke bodo v času implementacije novih standardov veljale evropske direktive, saj naj bi v tem času že postali člani EU. Na Zvezi ekonomistov so mnenja, da bo ob uveljavitvi novega kapitalskega sporazuma večina bank najverjetneje uporabljala standardizirani pristop ugotavljanja tveganosti terjatev, čeprav bi si morale slovenske banke prizadevati za uporabo razvitejših pristopov, saj le-ti prinašajo konkurenčne prednosti. Navkljub dejstvu, da je pri večini slovenskih bank interni sistem za razvrščanje komitentov sestavljen le iz tradicionalne analize, lahko opazimo, da so slovenske banke v zadnjih desetih letih dosegle pomemben napredek pri oblikovanju svojih internih bonitetnih sistemov. Upravljanje s kreditnim tveganjem se je na področju uporabe tradicionalnih metod približalo praksi, ki je v razvitem svetu v uporabi že desetletja. Na področju operativnega tveganja v tem trenutku nobena od slovenskih bank ne uporablja za izračun kapitalskih zahtev internih modelov, iz česar sledi, da bodo morale banke za izračun kapitalskih zahtev za operativno tveganje uporabiti enega izmed obeh predlaganih enostavnejših pristopov (bodisi standardizirani bodisi osnovni pristop, temelječ na internem ratingu (Rogelj, 2003, str. 240-243).

V Sloveniji bo za implementacijo pristopa temelječega na internem ratingu potrebno poiskati odgovore na naslednja vprašanja (Poročevalec Državne Zbora Republike Slovenije, 2001, str. 74):

- Kako povezati stopnje tveganja iz internih sistemov bank z regulatornimi razredi tveganj?
- Kako izračunati kapitalske zahteve za vsak posamezen razred?
- Kako zagotoviti konsistentnost med standardiziranim in na internih ratingih temelječem pristopu?
- Kateri so minimalni standardi, ki jih morajo banke izpolnjevati za uporabo internih sistemov⁷ (kvaliteta vhodnih podatkov, možnost testiranja rezultatov, obstoj mehanizmov interne kontrole, itd.)?

Banke pri nas morajo vedno razpolagati z ustreznim kapitalom glede na obseg in pa vrsto storitev, ki jih nudijo, ter na tveganja, katerim so pri svojem poslovanju izpostavljena. Pristop, po katerem bi banke same ocenjevale kapitalsko ustreznost, mora biti sistematičen in mora v čim večji meri vključevati vse znane kvalitativne in kvantitativne faktorje tveganja. Banke morajo biti tudi zmožne dokazati konceptualno verodostojnost procesa na katerem temelji metodologija za ocenitev njene kapitalske ustreznosti, kar pomeni kvalitetne vhodne podatke in pa razumljive končne rezultate. Na tem področju slovenske banke zaostajajo za razvitejšo konkurenco, saj so metodologije za interno alokacijo kapitala po posameznih produktih, skupinah produktov in poslovnih enotah slabo razvite (Rogelj, 2003, str. 244-245).

6.2 Spremembe v nadzoru

Glede na to, da bo delovanje nadzornih oblasti zelo pomembno z vidika uvajanja novih standardov, mislim, da je prav, da se na kratko posvetim tudi trenutnemu dogajanju oziroma opisu področja nadzora v sedanjosti pri nas in v tujini.

Nastajanje finančnih konglomeratov je k povezovanju in medsebojnemu sodelovanju prisililo nadzornike znotraj držav in pa med državami. Vprašanje, ki se postavlja je, ali naj bo nadzor nad bankami skoncentriran znotraj centralne banke, ali naj bo ločen in naj ga tako opravljajo različni nadzorniki. Na področju EU je vprašanje, ki se pojavlja, ali naj obstaja na ravni EU eno nadzorno telo. Države se omenjenega problema lotevajo na različne načine, vendar pa je v splošnem opazna težnja po združevanju nadzornikov. Nekatere države so svoje nadzorne oblasti združile, druge imajo nadzor združen na dveh področjih (zavarovalnice in trg vrednostnih papirjev ali pa banke in trg vrednostnih papirjev). Prednosti, ki naj bi jih imela združitev nadzornih oblasti v enoten nadzor naj bi bile naslednje: združitev znanja in večja ekonomičnost z nižjimi stroški nadzora, združene pomožne dejavnosti, ki so potrebne za učinkovito delovanje nadzora, vsi vidiki, ki vplivajo na varnost in solventnost finančne družbe, ni nasprotovanja, ki bi se pojavilo kot posledica obstoja več nadzornikov, prišlo naj bi do tesnejšega sodelovanja med nadzorniki, ki nadzirajo različne finančne storitve in boljše izrabe kadrov. Po drugi strani pa zagovorniki ločenega nadzora poudarjajo predvsem: lažje obvladovanje specifičnih tveganj po finančnih storitvah, še posebno razlikovanje med

---

⁷ Razvrščanje bilančnih in zunajbilančnih terjatev bi moralo biti posledično v prihodnosti v večji meri prepuščeno bankam samim, kot je praksa v tujini.

tveganji, ki so jim izpostavljene banke in zavarovalnice, boljše poznavanje poslovanja in težav posameznih področij, lažje vodenje in zato večja učinkovitost, večja specializacija pri opravljanju nadzora, večja konkurenčnost med nadzorniki, eno nadzorno telo pa je lahko tudi skupek različnih oddelkov, ki ne sodelujejo med seboj (to navajajo kot slabost poenotnega nadzora). Trenutno pri nas poteka sodelovanje med nadzorniki na podlagi pravilnika o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov, in sicer na naslednjih področjih: pri strateških vprašanjih razvoja, letnemu načrtovanju usmeritev medsebojnega sodelovanja, ki jih sprejema koordinacija, pri spremljanju uresničevanja sporazumov, pri izmenjavi podatkov, potrebnih med opravljanjem nadzora nad finančnimi organizacijami, pri izmenjavi podatkov, potrebnih v postopku v zvezi z izdajo dovoljenj, pri izmenjavi podatkov o dejstvih in dogodkih, ki se nanašajo na povezane osebe in lahko vplivajo na stanje ali poslovanje osebe, ki je subjekt nadzora drugega nadzornega organa, pri posredovanju podatkov, potrebnih za odločanje o drugih posamičnih zadevah, pri organizaciji skupnih pregledov, pri obveščanju o nepravilnostih, ki jih nadzorni organ ugotovi pri opravljanju nadzora, če so te ugotovitve pomembne tudi za delo drugih nadzornih organov, pri drugih skupnih dejavnostih, ki pripomorejo k usklajenemu opravljanju nadzora, povečanju učinkovitosti delovanja nadzornih organov in finančnega trga. V pravilniku sta opredeljena tako posebno koordinacijsko telo z nalogo sprejemanja strateških usmeritev razvoja nadzora finančnega sistema, kot tudi posebna komisija za uresničitev teh usmeritev. Na sedanje stanje pri nas na tem področju pa bodo nedvomno zelo vplivali novi standardi (Borak, 2003, str. 17).

Nadzorniki bodo morali v Sloveniji svoje tradicionalne metode nadzora za spremljanje doseganja predpisanih količnikov kapitalne ustreznosti (on-site pregledi, off-site analize, spremljanje dela notranje in zunanje revizije, razgovori z vodstvom banke, spremljanje sodelovanje banke z njenim okoljem itd.) prilagoditi novim razmeram oziroma analitičnim pristopom, ki jih banke uporabljajo pri svojem ocenjevanju kapitalne ustreznosti in določanju kapitalnih ciljev (Rogelj, 2003, str. 245).

6.3 Pristop temelječ na internem ratingu

Tiste slovenske banke, ki imajo za razvrščanje komitentov v bonitetne razrede razvite bolj sofisticirane pristope, bodo najverjetneje pričele uvajati pristop, temelječ na internih ocenah kreditne sposobnosti komitentov. Banke bodo morale v tem primeru izpolnjevati določene zahteve, ki so potrebne za takšen način izračunavanja kreditnega tveganja. Uporabljale naj bi predvsem interne sisteme razvrščanja, ki so pri nas že dokaj razviti. Tradicionalno analizo, ki temelji na računovodskih kazalcih in subjektivnih ocenah, bodo morale banke postopoma nadgraditi z bolj sofisticiranimi kvalitativnimi in kvantitativnimi modeli. Na podlagi izpolnjevanja kvantitativnih in kvalitativnih zahtev bo Banka Slovenije bankam podeljevala soglasje za uveljavljanje novih pristopov v praksi. Zahteve, ki jih bodo morale banke izpolnjevati so naslednje (Stevčevska, 2002, str. 40):

- banke bodo morale biti sposobne izračunavati statistike izgube,

- imeti bodo morale dovolj dolge časovne vrste podatkov,
- imeti bodo morale ustrezne metodologije za določanje internih ratingov, kjer bo predstavljala osnovo metodologija Banke Slovenije (trenutno imamo v uporabi pet bonitetnih razredov (A, B, C, D, E), največ pozornosti pa se posveča najvišjemu razredu (A) za katerega sicer ni potrebno oblikovati rezervacij, vendar so med podjetji v tem razredu razlike največje.

Kvantitativni modeli za določanje tveganja so pri nas že dokaj dobro razviti, problemi naj bi se pojavljali predvsem na strani uporabnikov teh modelov in pa s strani vrednotenja posameznih metodologij. Tukaj je potrebno še posebej opozoriti na kakovost kadrov na obravnavanem področju, tako v bankah samih, kot tudi v službah nadzornih oblasti. Velik problem pri nas predstavljajo tudi kratke časovne vrste podatkov za posamezne komitente, pa tudi komitentov je v primerjavi z velikimi svetovnimi bankami v relativnem pogledu manj.

7 Razmere na področju baselskih standardov na področju Vzhodne in Srednje Evrope

Glede na to, da so slovenske banke bile nekaj let nazaj v podobnem izhodiščnem položaju kot nekatere banke iz držav, ki jih bom obravnaval v pričujočem poglavju, mislim, da je primerno narediti kratek pregled stanja v teh državah, da bi dobili vtis oziroma primerjavo med delovanjem slovenskih bank na področju baselskih standardov in bankami iz v nadaljevanju omenjenih držav. Nekaj osnovnih posebnosti bom navedel za državi Češko in Poljsko.

Pomen bančništva se na ozemlju Vzhodne in Srednje Evrope v zadnjih letih povečuje, zato je delovanje bankirjev in nadzornih oblasti na tem področju zelo pomembno. Pomen bank na ozemlju kontinentalne Evrope je večji kot na ozemlju denimo ZDA in Velike Britanije. Glede na gospodarske razmere je pričakovati, da se bo bančništvo v Srednji in Vzhodni Evropi še povečevalo, zato je tako velikega pomena dobra pripravljenost področja za prihajajoče spremembe. Glede na dejstvo velike pomembnosti bančništva na tem ozemlju, je potrebno pri novemu sporazumu enakovredno obravnavati banke skupine G10 in banke držav v razvoju. Bankam iz obravnavanih področij je pomembno dovoliti investicije v napredne pristope, če to same želijo. Velik problem tem državam predstavlja strah, da bi se ob uveljavitvi novih standardov razlike v razvitosti med državami povečale. Manj razvite banke naj bi uporabljale standardiziran pristop in ne pristopa, temelječega na internem ratingu, saj je že za zagotovitev razvoja ustrezne informacijske podpore potrebna ogromna količina kapitala, ki nedvomno tem bankam predstavlja veliko težavo. Tukaj pa se pojavi vprašanje, ali ne bo to negativno vplivalo na konkurenčnost teh bank, posledice pa bodo nosila celotna gospodarstva, ki se bodo zaradi tega počasneje razvijala (Rogelj, 2003, str. 237-239).

7.1 Češka

Bančni sistem na Češkem je potreben velikih sprememb, saj nima nujno potrebnih bonitetnih razredov, prav tako jim manjka kvaliteta pri javnih objavah podatkov. Na Češkem so mnenja, da je standardiziran pristop neuporaben in zato nameravajo preiti direktno na pristop, temelječ na internem ratingu, saj ta pristop omogoča uporabo bonitet, ki predstavljajo pomemben del upravljanja s tveganji. S podobnimi težavami se srečujejo tudi na Madžarskem, le da imajo tam posebnost v delovanju finančnega sektorja, saj nadzorniki nadzorujejo poleg bančnega sektorja še zavarovalni sektor, kapitalski trg in pa pokojninske sklade, s čimer pa so na Madžarskem zelo zadovoljni (Rogelj, 2003, str. 239).

7.2 Poljska

Na Poljskem v bankah pričakujejo zmanjšanje regulatornega kapitala zaradi boljše občutljivosti za tveganja, vendar pa empirične študije kažejo na to, da bi na Poljskem prišlo do znatnega povečanja regulatornega kapitala, če bi nove standarde uvedli v tem trenutku, iz česar lahko sklepamo, da se bodo morale poljske banke preusmeriti na pristop, temelječ na internem ratingu, saj v tem primeru do takšnega povečanja regulatornega kapitala mogoče ne bi prišlo. Glede na gospodarsko stanje so mnenja, da bo le-to v prihodnjih letih doživelo okrepitev, zaradi česar naj bi v poljskih bankah prišlo do zmanjšanja uteži tveganj. Na Poljskem pričakujejo tudi, da bodo, če bo to potrebno v skladu z novimi standardi, tuji strateški investitorji dokapitalizirali njihove banke (Rogelj, 2003, str. 239).

SKLEP

Namen moje diplomske naloge je bil ugotoviti možnost implementacije internih ratingov v okviru Basla II in proučiti, če kot tak lahko prinese bankam koristi, torej, če bodo banke z uvajanjem novih standardov pridobile na učinkovitosti. Dejstvo je, da priprava baselskih standardov med bankami povečuje ozaveščenost glede tveganj in jih spodbuja k temu, da bi izboljšale svojo konkurenčnost z uporabo bolj razvitih sistemov določanja tveganj in s tem tudi kapitalske ustreznosti. Posameznim bankam se pri tem pojavljajo številna vprašanja, ki jih bodo v prihodnosti morala reševati. Vidimo lahko, da imajo boljše izhodišče pri uvajanju internih ratingov večje in bolj sofisticirane banke, ki se zelo nagibajo k uporabi le-teh, saj si od njih obetajo številne koristi. Te banke so v večini primerov velike mednarodno delujoče banke iz razvitih držav. Stroški uvajanja bolj razvitih internih ratingov so izredno visoki, kar je predvsem posledica zelo dragih informacijskih sistemov, to pa seveda gre v prid uveljavljanju le-teh s strani večjih in premožnejših bank, manjše pa pušča bolj ob robu. Večje banke iz razvitejših držav nosijo tudi dodatno prednost bolj razvitega bančnega sistema v celoti, všteti tudi nadzor, ki manj razvitim predstavlja veliko kadrovske omejitve. Seveda navedeno velja v povprečju, saj se banke med seboj zelo razlikujejo, kar vpliva tudi na možne

koristi od internih ratingov, kar so potrdili tudi rezultati študij, ki sem jih v diplomski nalogi obravnaval.

Slovenske banke bodo morale, če bodo hotele pridobiti koristi razvitejših pristopov, hitro ukrepati na omenjenem področju, tako z vidika delovanja bank samih, kot tudi pri uvajanju sprememb v bančnem nadzoru. V primerjavi z drugimi državami, ki so prav tako kot Slovenija, preživljale obdobje tranzicije, Slovenija ni v slabšem položaju, se pa razlikuje v posameznih značilnostih na bančnem področju, kar je seveda posledica specifičnih značilnosti in razvoja posamezne države.

Baselski komite bo moral pred dejanskim uvajanjem novih kapitalskih standardov rešiti še številne dileme, ki se nanašajo na neenako obravnavo velikih in majhnih bank, na stroškovno učinkovitost posameznih procesov, ki naj bi jih banke uvedle, različne interese posameznih interesnih skupin, tehnična vprašanja implementacija ter še na nekatere.

LITERATURA

1. Barle Janez, Žunič Anton: Vloga internega modela v obvladovanju tveganj NLB d.d. Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu, Basel 2. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije, 2002, str. 111-123.
2. Borak Neven: Kapitalska tveganja se bodo merila drugače. Finance, Ljubljana, 30. junij 2001, str. 12.
3. Borak Neven: Nadzorniki sodelujemo med sabo. Finance, Ljubljana, 15. september, 2003, str. 17
4. Capital requirements and bank behaviour: The impact of the Basel Accord. BCBS Working papers, Basle, 1999, 1, 64 str.
5. Glogovšek Jože, Beloglavec Sabina: Basel III, velikost in tržna usmerjenost banke. Zbornik 8. strokovnega posvetovanja o bančništvu, Basel 2. Portorož: Zveza ekonomistov Slovenije, 2002, str. 75-95.
6. Karacadag Cem, Taylor Michael W.: The new capital adequacy framework: Institutional constraints and incentive structures. IMF Working Papers, Washington, 2000, 93, 40 str.
7. Ogrinc Petra: Najmanjši znesek kapitala bank v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 52 str.
8. Range of Practice in Banks internal Rating Systems. Basle: Basel Committee on Banking Supervision, 2000. 46 str.
9. Results of Quantitative Impact Study 3. Basle: Basel Committee on Banking Supervision, 2003. 33 str.
10. Rogelj Matjaž: BIS standardi. Diplomsko delo. Ljubljana: Pravna fakulteta, 2003, 281 str.
11. Rubin Saša: Na poti do Basla III. Bančni vestnik, Ljubljana, 2003, 6, str. 41-44.
12. Slovenske banke in novi kapitalski sporazum. Ljubljana: Banka Slovenije, 2002, str. 1-4.
13. Stevčevska Klavdija: Kritika uvajanja novega kapitalskega sporazuma za banke. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 47 str.
14. Stordel Harry, Cross Andrew: A cost/benefit approach to Basel II. Risk, 2002, str. 38-43.
15. Sušnik Saša: Prihodnost mednarodne regulative kapitalske ustreznosti bank. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 92 str.
16. Šturm Katja: Interni modeli upravljanja kreditnih tveganj. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 98 str.
17. The Internal Ratings Based Approach: Consultative Document. Basel Committee on Banking Supervision. Basel, 2001. 102 str.
18. The New Basel Capital Accord: The First Pillar-Minimum Capital Requirements. Basle: Basel Committee on Banking Supervision, 2003, 137 str.
19. Zavodnik Evgenij: Nove smeri v bančni praksi za oceno kreditnega tveganja. Bančni vestnik, Ljubljana, 2000, 12, str. 36-39.

VIRI

1. Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije. Ljubljana: Državni zbor Republike Slovenije, 27(2001), 75, 118 str.
2. Sklep o kapitalski ustreznosti bank in hranilnic (Uradni list RS, št. 24/02).
3. Zakon o bančništvu – Zban (Uradni list RS, št. 7/99, 59/01).